

พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป

พระพรหมคุณาภรณ์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

สัพพทานิ ธมฺมทานิ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะทานทั้งปวง

พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN: 974-344-171-9

พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ - มีนาคม ๒๕๕๐

๑,๐๐๐ เล่ม

- พิมพ์เนื่องในมงคลวารคล้ายวันเกิดครบ ๗๕ ปี
พล.อ.อ.วิเชียร เวชพันธ์ และคุณอำไพ เวชพันธ์

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด
๕/๕ ถ.เทศบาลรังสิตสุขุมเหนือ
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๖

อนุโมทนา

พล.อ.อ.วิเชียร เวชพันธ์ และคุณอำไพ เวชพันธ์ ปวารณามงคลวารคล้ายวันเกิดครบรอบ ๗๕ ปี ของพล.อ.อ.วิเชียร เวชพันธ์ ในวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐ และของคุณอำไพ เวชพันธ์ ในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๐ เห็นเป็นโอกาสที่จะทำบุญสร้างมงคลด้วยการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและสติปัญญา ให้เกิดประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ชีวิตและสังคม จึงได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือของพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) รวม ๒ เล่ม คือ

๑. สร้างวาสนา เพิ่มค่าให้อายุ

๒. พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป

โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นธรรมทานที่จะแจกมอบแก่ญาติมิตรและผู้สนใจทั่วไป

การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ให้ธรรมให้ปัญญา ด้วยการพิมพ์หนังสือแจกเป็นต้น ที่เรียกว่าธรรมทานนี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐ ชะนทานทั้งปวง จะมีผลในการสร้างสรรคชีวิตและสังคมอย่างแท้จริงและยั่งยืน จึงเป็นบุญกิริยาอันควรค่าที่จะบำเพ็ญในมงคลวารนี้

ขออนุโมทนากุศลจริยาของท่านเจ้าของมงคลวารคล้ายวันเกิดในการบำเพ็ญธรรมทานครั้งนี้ ขออำนาจคุณพระรัตนตรัยกับทั้งอำนาจแห่งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงอำนวยผลให้พล.อ.อ.วิเชียร เวชพันธ์ และคุณอำไพ เวชพันธ์ พร้อมด้วยครอบครัว และญาติมิตร เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ประสบสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล ร่มเย็นออกงามในธรรม ตลอดกาลนาน

วัดญาณเวศกวัน

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

สารบัญ

พรรคตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป	๑
บทที่ ๑ : ๖ บทสรุปชีวิต	๓
เตรียมเปิดงานชุด วางแผนหารายได้ไว้ก่อน!	๓
ไม่เข้าตลาดจนรู้ขนาดตลาด ก็ต้องวิ่งจับเงินเข้าหลัก	๕
เมื่อขบวนการก็ยังมีเงิน เมื่อหญิงก็ยังมีหมวด	๗
คนค้าของมือ หรืองานก็ควรเน้น!	๘
ความก้าวหน้าของชีวิต	๑๑
ชีวิตที่ก้าวหน้ามีทรัพย์สินเป็นพลังนำ	๑๓
บทที่ ๒ : ๖ คำตรวจก้าวไร่ของชีวิต	๑๓
เมื่อการให้หรือสละได้ "สละ" ใจมีความสุข	๑๗
ถึงมีความรู้ แต่ไม่มีปัญญา ก็ก้าวหน้ายาก	๑๙
จากความสุขแบบพึ่งพา "ก้าวหน้า" สูงสุดที่เป็นอิสระ	๒๐
ทำงานชุดชีวิตแล้ว ก็ทำงานชุดสังคมคู่กันไป	๒๓
บทที่ ๓ : ๖ บทสรุปสังคม	๒๓
มองดูสังคมไทยแล้วจะก้าวต่อไปทางไหน	๒๕
ทางเลือก "ชีวิตการตัดสินใจ	๒๘
ศักยภาพที่รอการพัฒนา	๓๒
บทที่ ๔ : ๖ วันเวลาที่เป็นทางมาของกำไร	๓๖
งา.ชุดจะมีกำไร ก็ต้องค่อยสะสมไปสามเวลา	๓๖
จะกำไรแค่ไหน ก็อยู่ที่รู้จักใช้เงินให้จงหรือไม่	๓๘
ทุกคนจะแบ่งเวลา คือใช้ภาพที่ก้าวหน้าของชีวิต	๓๙

จากบทที่ใช้เวลาเป็น

	ชบาทสูรระบบแห่งการดำเนินชีวิตเป็น	๔๔
บทที่ ๙ :	ดำเนินชีวิตดีมีแต่กว่าไร.....	๔๔
	“คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น”	
	รังไม่พอต้องเสียสารเป็นด้วย	๔๕
	ดูเป็น ฟังเป็น คือจุดเริ่มของการศึกษา	๔๖
	การดำเนินชีวิตเป็น จะไม่สมบูรณ์	
	ถ้าขาดเลขเป็น และเลขนาเป็น	๕๐
	เป็น คือพอดี ในรัชสมัยาปฏิปทา	๕๒
บทที่ ๑ :	พรที่สัมฤทธิ์แก่ผู้ดำเนินชีวิตที่ดี.....	๕๔
	พรคืออะไร ทำอย่างไรจะได้พร	๕๕
	ถ้าขโมยฐานเป็น จะเอาพร ๔ หรือพร ๕ ก็ได้	๕๗
	เสียดลิ่งของกรรมวิเศษเป็น	๖๑
	ได้อะไรจึงจะคุ้มค่ากับเวลาที่ผ่านไป	๖๓
	ทรัพย์สินแท้คือทรัพย์สินภายใน ทิ้งแท้คือความสิ้นใจ	๖๗
	ความสุขที่สงฆ์ได้จริง คืออย่างไร	๗๑

พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป*

ขอเจริญพร ท่านอาจารย์แพทย์ แพทย์ พยาบาล และท่านผู้สนใจ
ใฝ่ธรรมทุกท่าน

รายการที่นิมนต์อาตมาพมาพูดวันนี้ จะเรียกว่ารายการ
แทรกก็ได้ หรือจะเรียกว่ารายการพิเศษก็ได้ แล้วแต่ว่าจะพิจารณา
ในแง่ไหน คือ

ถ้าพูดถึงรายการประจำที่นี้ ก็เป็นรายการที่เรียกว่าทางวิชาการ
ได้ทราบว่ามีการประชุมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เพราะฉะนั้น
ถ้าเป็นไปตามปกติ วันนี้ก็ต้องเป็นการประชุมทางวิชาการอีก

เมื่อมีการนิมนต์พระมาก็คือว่าเป็นรายการแทรก และเมื่อ
เรียกอย่างไรให้เกิดริ ก็เรียกว่าเป็นรายการพิเศษ อันนี้ก็แล้วแต่
เรียกได้ทั้ง ๒ อย่าง

* ปาฐกถาพิเศษ ณ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๔ ในชื่อว่า *พรปีใหม่*

ที่นี้ สำหรับรายการประจำซึ่งเป็นรายการทางวิชาการที่นับว่าหนักหน่วงนั้น มาวันนี้ท่านผู้จัดก็คงจะต้องการให้รู้สึกเบา ๆ สบาย ๆ จึงให้มาพูดเรื่องที่เฟลิดเฟลินเจริญใจ หรือเรื่องที่ดิงาม เรียกว่า *พรปีใหม่* คือเป็นเรื่องที่ทำให้จิตใจสบายมีความสุข เพราะฉะนั้นถึงจะเป็นรายการแทรกก็เป็นรายการแทรกในทางที่ดิงาม แทรกเสริมแทรกแล้วก็เสริมให้มีกำลังใจที่จะทำงานประชุมทางวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป ถ้าหากว่าได้ผลอย่างนั้นจริง ก็เป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา

อย่างไรก็ตามเรื่องที่ให้มาพูดนี้ ก็เป็นการมาพูดในรายการทางวิชาการ เพราะฉะนั้น แม้ว่าจะพูดเรื่องที่สบาย ๆ ก็จริง แต่ก็อาจจะมีการพูดในเชิงวิชาการบ้าง คือให้มีเนื้อหาเป็นคล้าย ๆ กึ่งวิชาการ

เรื่องที่พูดนี้ท่านตั้งชื่อให้ว่า *พรปีใหม่* มาให้พรกัน ใคร ๆ ก็ชอบ

บทที่ ๑

งบลกุลชีวิต

เตรียมปิดงบลกุล วางแผนหารายได้ต่อไป

ความจริงนั้น เรื่องพรก็เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระเหมือนกัน จะพูดในเชิงวิชาการก็ได้ แม้แต่เพียงจะถามว่าคำว่า “พร” มีความหมายอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่น่าศึกษา พูดในแง่ภาษาอย่างเดียว ก็คงต้องใช้เวลาเยอะแล้ว เพราะว่าคำว่าพรนี้ในภาษาของพระ ไม่ได้มีความหมายอย่างที่คนไทยใช้กัน อันนี้จะเป็นอย่างไร ถ้ามีเวลาก็คงได้พูดกัน แต่เฉพาะในวันนี้ พรที่จะให้พูดเป็นเรื่องพรที่เกี่ยวกับปีใหม่

ปีใหม่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกาลเวลา และเป็นกาลเวลาขนาดใหญ่ คือขนาดที่เรียกกันเป็นปี ๆ เลย คือเราเปลี่ยนปี พ.ศ. จากปี พ.ศ. ๒๕๓๓ มาเป็น ๒๕๓๔

กาลเวลาที่ยาวนานอย่างนี้ มีความหมายมาก ถ้ามองในแง่ของพวกนักธุรกิจในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน เขาถือว่าสำหรับเวลาที่ผ่านไปหนึ่งปีนี้ จะต้องมีการทำบัญชี มีการตรวจสอบ มีการทำงานงบลกุล

การทำงานอดุลนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่ทำให้ทราบฐานะทางการเงิน เวลาที่ผ่านมา ๑ ปีนั้น อาจจะเป็นปีงบประมาณ หรือปีปฏิทินก็ได้ บางทีสองอย่างนี้บางครั้งก็มาลงในเวลาเดียวกัน ซึ่งในเรื่องทางบัญชีก็เป็นเวลาที่เขาทำงานอดุล

ถ้าหันมามองดูชีวิตของเรา ก็เป็นเรื่องที่น่าจะทำงานอดุล เหมือนกัน คือน่าจะมีการทำงานอดุลของชีวิตว่าในเวลา ๑ ปีที่ผ่านมา ไปนี้ ชีวิตของเราได้มากหรือเสียมาก กำไรหรือขาดทุน อันนี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าพิจารณา

ไม่ใช่ทำงานอดุลเฉพาะชีวิตเท่านั้น สังคมก็เช่นเดียวกัน อย่าง สังคมไทยของเราเนี่ย เวลาผ่านไป ๑ ปี เราเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง และที่ว่าเจริญหรือเสื่อมนั้น เจริญในด้านไหน เสื่อมในด้านไหน นี่เป็นเรื่องที่น่าจะได้มาพิจารณา

ถ้าเราเอาเวลาที่ผ่านไป และเวลาที่เปลี่ยนปีนี้ มาใช้สำหรับ ตรวจสอบอย่างนี้ คิดว่าจะมีประโยชน์กว่าการที่ปล่อยเวลาผ่านไปเฉย ๆ มิฉะนั้น วันเวลาที่จะผ่านไป ๆ โดยไม่ได้มีการตรวจสอบ และไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย

ดังจะเห็นว่า เมื่อเวลาผ่านไปและเรามีการสมมติกันว่า จะรับปีใหม่ส่งท้ายปีเก่า ก็มีการสนุกสนานรื่นเริง บางทีการสนุกสนานรื่นเริงนั้นก็ก็เป็นเรื่องที่สักแต่ผ่านไป ๆ ไป เป็นเรื่องของการบันเทิงอย่างเดียว เป็นการมัวเมา แทนที่จะทำให้เจริญก้าวหน้า ออกงามในทางชีวิต ก็กลายเป็นว่า เสื่อมทรามลงไป

จะเห็นว่า คนจำนวนมากเข้าคุกกันตอนปีใหม่ หรือทะเลาะวิวาท ยิงฟันกันตายตอนปีใหม่ คือแทนที่จะเจริญก้าวหน้า พอถึงปีใหม่กลายเป็นสนุกสนานผิตทาง หรือสนุกเกินขนาด เกิดทะเลาะเบาะแว้ง กินเหล้าเมายา ปีใหม่ฉลองจะให้เจริญรุ่งเรือง กลายเป็นว่าเสื่อมตกต่ำลงไปอย่างหนัก นี่เรียกว่าเป็นการปฏิบัติต่อเรื่องเวลาไม่ถูกต้อง

สำหรับกาลเวลาที่ผ่านไปนี้ คนที่จะดำเนินชีวิตให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ทางพระท่านว่าให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาทก็ต้องเริ่มด้วยการตรวจสอบ พอตรวจสอบแล้วเราก็จะเห็นว่าปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ส่วนที่ผ่านไปแล้วยังคิดว่าเมื่อก็ งบประมาณชีวิตดูซิ ว่ามันได้มากหรือเสียมาก ถ้าไรหรือขาดทุน เสร็จแล้วก็จะได้มาวางแผนต่อไปข้างหน้าว่าจะเอาอย่างไร

ไม่ว่าอดีตหรืออนาคต ก็ต้องปัจจุบันเป็นหลัก

คนเราที่มองเรื่องของกาลเวลานี้เวลาพูดถึงปีเก่าและปีใหม่ ก็จะไปเน้นเรื่องอดีตและอนาคตมาก ปีเก่าก็มองเป็นเรื่องอดีต และปีใหม่ก็มองเป็นเรื่องอนาคต

ปีเก่าเป็นเรื่องที่ผ่านไปแล้ว เราก็นึก เราก็อยากจะให้เป็นเรื่องที่ผ่านมาพ้นกันไปเสียที ก็หมด ๆ ไป เราก็คิดแค่นั้น คิดว่าให้มันผ่านไป ส่วนปีใหม่เราก็มองไปข้างหน้าด้วยความหวังว่า จะมีความเจริญออกมา บางทีก็เป็นการฝันลม ๆ แล้ง ๆ

แต่ความจริงสิ่งที่ปฏิบัติได้ คือปัจจุบันเท่านั้น เวลาอดีตเราก็มองกลับไปทำอะไรมันไม่ได้ อนาคตเราก็มองไปทำอะไรยังไม่ได้ มันไม่ได้อยู่กับเรา สิ่งที่อยู่กับเราแน่นอนก็คือปัจจุบัน

ในระยะเวลาที่ส่งท้ายปีเก่าและขึ้นปีใหม่ใหม่นี้ เราจะเห็นพฤติกรรมของคนว่า คนส่วนมากจะไม่อยู่กับปัจจุบัน ไม่ได้อยู่กับสิ่งที่เป็นอย่างเวลาที่ตัวมีอยู่ แต่จะพยายามมองถึงว่าทำอย่างไรจะให้ผ่านพ้นเก่าให้เป็นอดีตไปเสีย ทั้ง ๆ ที่มันยังไม่ได้เป็น แต่ไม่ปฏิบัติให้เป็นปัจจุบัน มันก็เลยเป็นอดีตไป แล้วพร้อมกันนั้นก็หวังไปในอนาคตโดยที่ไม่ยึดปัจจุบันให้แน่นไว้

ถ้าหากว่าเรายึดปัจจุบันให้แน่นไว้ ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ เพราะปัจจุบันอยู่กับเราแน่นอน เมื่ออยู่กับเราแล้ว เราเอาปัจจุบันเป็นหลัก อดีตก็จะมีความหมาย

อดีตจะมีความหมายอย่างไร?

อดีตนั้น เมื่อเอาปัจจุบันเป็นหลัก ก็จะมีความหมายในแง่ที่ว่า มันโยงใยในทางเหตุปัจจัย กล่าวคือ ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร ก็เพราะเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นในอดีต หรือที่ทำมาในอดีต ที่นี้เหตุปัจจัยนี้ เราจะต้องสืบสาวหามัน เพื่อที่ว่าเราจะได้รู้ว่า เราทำไมมาเป็นอย่างนี้ ด้วยวิธีนี้เราก็จะได้ตรวจสอบว่า อะไรมันยิ่ง อะไรมันหย่อน อะไรมันขาด อะไรมันเกิน ควรจะแก้ไขอะไร อะไรเป็นบทเรียน อดีตก็จะเป็นประโยชน์ขึ้นมา

พร้อมกันนี้เราจะเตรียมวางแผนอนาคต ก็ต้องทำกับปัจจุบันนี้แหละ จึงจะมองเห็นว่าอนาคตเรามีแนวโน้มอย่างนี้ มีความพร้อมเท่านี้ มีทุนด้านนี้ แล้วควรจะเป็นไปอย่างไรต่อไป เสร็จแล้วจึงจะวางแผนได้ถูกต้อง

การที่อดีตกับอนาคตมาโยงกับปัจจุบัน โดยยึดปัจจุบันเป็นหลัก นี่แหละจึงจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องกาลเวลา

ถ้าหากว่าอดีตกับอนาคตไม่ยึดปัจจุบันเป็นหลัก อดีตนั้นก็จะเป็นเรื่องที่จม คือถ้าเราไปนึกถึงอดีตเมื่อใด เราจะจมหายไปเลย คือจมไปในอดีตนั้น ถ้าเป็นอนาคต ก็เป็นลอยไป เลื่อนลอย เคว้งคว้างหายไปเลย

คนจำนวนมากจะมีชีวิตอย่างที่ทางพระเรียกว่า หวนละห้อย ความหลัง หวนละห้อยก็คือมองย้อนไปในอดีต ซึ่งเป็นเรื่องของสิ่งที่ผ่านล่วงไปแล้ว ด้วยความเสียดายอะไรทำนองนั้น แล้วก็มองอนาคตด้วยความฝันเพื่อ อย่างที่เรียกว่าสร้างวิมานในอากาศอะไรทำนองนั้น ทั้งสองอย่างนี้เป็นเรื่องที่ท่านเรียกว่าไม่มีประโยชน์ ฉะนั้นประโยชน์ก็อยู่ที่การรู้จักทำกับปัจจุบันนี้แหละ

เมื่อหวาดก็ยังมีหวัง เมื่อหวังก็ยังมีหवाद

คนที่มองอนาคตข้างหน้าก็จะเป็นไปในรูปของความหวัง แต่ความหวังนั้นก็จะมีสิ่งหนึ่งที่คู่มาคือความหवाद

ความหวาดก็คือความกลัวนั่นเอง เราจะเห็นได้ว่าคนที่มีความหวังนั้นก็ต้องมีความหวาด ในความหวังจะมีความหวาด คือหวาดว่าสิ่งที่หวังนั้นจะได้หรือไม่ได้ มันจะเป็นอย่างไร แล้วพร้อมกับการที่หวาดก็จะมีความหวังเหมือนกัน

คนเรานี้ก็จะมีความรู้สึกที่คู่กันคือเมื่อนึกถึงอนาคต ก็จะมีความหวังกับความหวาดนี้ เมื่อหวาดเราก็หวังว่า จะไม่เป็นไปอย่างที่เรากลัว จะไม่เป็นไปอย่างที่หวาด ก็ทำให้ชุ่มชื่นใจ ถ้าหวาดก็มีความเหี่ยวแห้ง ถ้าหวังก็มีความชุ่มชื่น แล้วแต่ว่าจะมีความหวังมากหรือหวาดมาก แต่ตราบใดที่มีความหวังก็มีความหวาด และตราบใดที่มีความหวาดก็มีความหวัง ถ้าหวาดอย่างเดียวก๊แยใจจะเหี่ยวแห้งมีความทุกข์ มีความบีบคั้นมาก และมีความเครียดมาก ถ้าหวังโดยไม่มีหวาดก็กลายเป็นหวังที่ลม ๆ แล้ง ๆ อย่างที่ว่ามาแล้ว

เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้มีความหวังชนิดที่โยงกับปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปได้ คือจะต้องมีเหตุปัจจัยที่ให้เห็นได้ในปัจจุบันว่า ความหวังนั้นจะเป็นไปได้อย่างไร ไม่ใช่เป็นความหวังที่เลื่อนลอย ฉะนั้น คนเราที่อยู่กับอนาคตหรืออดีตที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องนี้เป็นเรื่องสำคัญ

ในระยะปีใหม่นี้ การที่จะมีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องความหวังและความหวาดนี้ ก็เป็นอารมณ์ของคนทั่วไป สิ่งสำคัญก็คือปัจจุบัน ซึ่งทางพระท่านให้ปฏิบัติต่อสิ่งเฉพาะหน้านั้นให้ถูกต้อง

ถ้าปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วก็จะทำให้เราสามารถคุมอนาคตได้ เพราะว่าคุณที่ใช้อยู่ปัจจุบันให้เป็นประโยชน์ก็คือทำเหตุปัจจัยให้สำเร็จผลที่ต้องการ แล้วอนาคตที่ต้องการมันก็จะกลายเป็นเรื่อง การวางแผนที่ถูกต้องขึ้นมา

คนก้าวหน้า หรืองานก้าวหน้า

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่อาตมาต้องการพูดในที่นี้ก็คือ การที่เราพูดถึงอดีตนั้น ความมุ่งหมายส่วนหนึ่งอยู่ที่ว่าเราจะ ท่างบดลูชีวิต ท่างบดลูสังคมขึ้นมาได้อย่างไร

อย่างชีวิตของเราเนี่ย แต่ละคนก็อาจจะมีวิธีการสำรวจกันต่าง ๆ บางคนก็จะสำรวจว่า ในด้านของหน้าที่การงานเป็นอย่างไร คนมักจะ มองที่จุดนี้มาก คือมองว่า เราได้มีความก้าวหน้าในด้านการงาน อย่างไร แต่ที่จริงอันนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ที่ทำงานเท่านั้น

ที่ว่านี้หมายความว่าเวลาเราพูดถึงความก้าวหน้าในการทำงาน เรามักจะคิดถึงความก้าวหน้าของคนทำงาน แต่อีกส่วนหนึ่ง ที่สำคัญซึ่งไม่ค่อยจะนึกถึงกันก็คือ ความก้าวหน้าของตัวงาน จึงต้องมองให้ครบทั้งสองอย่าง

คนมักจะคิดกันมากถึงความก้าวหน้าของคนทำงาน เช่นว่า จะได้เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งอะไรหรือไม่ อย่างนี้เป็นต้น แต่ตัว งานเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากออกไป ซึ่งบางทีก็ไม่ได้คิดถึง แต่ว่า ที่จริงสิ่งสำคัญที่จะต้องคิดคือตัวงาน อย่างน้อยทั้งสองอย่างนี้

จะต้องคู่กันไป แต่สิ่งที่จะเป็นประโยชน์แท้จริงแก่สังคม แก่ประเทศชาติหรือตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำงานก็คือ ความก้าวหน้าของตัวงาน ว่างานนี้ก้าวหน้าไปไหม งานนี้ได้เกิดผล เป็นประโยชน์ตามความมุ่งหมายของมันหรือไม่ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก

เพราะฉะนั้น เมื่อสำรวจเรื่องงาน หรือการทำงาน ก็จะต้องมองให้ทั่วถึง ไม่เฝ้ามองเฉพาะความก้าวหน้าของคนทำงาน แต่ต้องมองที่ความก้าวหน้าของงานนั้น ที่เกิดผลประโยชน์

ความก้าวหน้าของชีวิต

นอกจากมองที่งานแล้ว คนจำนวนมากก็จะมองไปที่เรื่องทางเศรษฐกิจ หรือเรื่องการเงินว่าเราได้เงินเพิ่มขึ้น รวยขึ้นใหม่ มีเงินมีทองมากขึ้นใหม่ มีเงินฝากในธนาคารมากขึ้นหรือเปล่า

นอกจากนั้นก็อาจจะมองไปที่ด้านร่างกายว่า เราดีขึ้นใหม่ ในทางสุขภาพร่างกาย หรือว่าเสื่อมลง ถ้าเป็นผู้ที่สูงอายุมากขึ้น ก็ย่อมมีโอกาสที่ร่างกายจะทรุดโทรมลง ดังนั้น สำหรับผู้สูงอายุ การคิดในเรื่องของร่างกายอาจจะต้องมากขึ้น โดยพิจารณาในแง่ของความได้ความเสียในทางร่างกายว่าเป็นอย่างไร

นอกจากนั้นก็อาจจะมองในทางสังคมว่าความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือยอมรับในสังคม ตลอดจนถึงชื่อเสียงของตนเองเป็นอย่างไร ในปีที่ผ่านมามีได้เพิ่มมากขึ้นใหม่ เป็นชื่อเสียงที่ดังก้องใหม่ อะไรต่าง ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องของโลกธรรมอย่างหนึ่ง

ในแง่สังคมนี้ สิ่งหนึ่งที่เราเรียกว่าเป็นความก้าวหน้าที่ถูกต้อง ซึ่งควรสำรวจพิจารณาก็คือ ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างมนุษย์ ซึ่งมีใช้มีความหมายเฉพาะ การได้ชื่อเสียงสำหรับตน แต่หมายถึงความสัมพันธ์ที่เป็นเนื้อหาสาระในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์นี้ต่างหาก

ที่ว่านี้หมายความว่า จะต้องสำรวจพิจารณาว่าเราได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นดีขึ้นไหม ได้ทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์มากขึ้นหรือเปล่า อันนี้แหละเป็นสิ่งที่น่าพิจารณา ซึ่งเป็นเนื้อหา มากกว่าการได้เพิ่มขึ้นในเรื่องของชื่อเสียง

ต่อไปก็เป็นเรื่องของจิตใจ คือสำรวจในแง่จิตใจว่า จิตใจของเรานี้เจริญงอกงามขึ้น หรือเสื่อมลง เรามีความสุขมีจิตใจที่สบายเอิบอิม่องใสมากขึ้นหรือเปล่า มีจิตใจที่สงบเข้มแข็งมั่นคงไหม มีสิ่งที่เรียกว่าความปราโมทย์ ราบรื่นเบิกบาน ผ่องใสมากขึ้นน้อยแค่ไหน เราสามารถยิ้มแย้มแจ่มใสได้มาก หรือว่าเรามีจิตใจขุ่นมัว มีความเครียดมาก อันนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่จะต้องสำรวจ ซึ่งรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่จะใกล้ตัวลัทธิธรรมมากขึ้น ๆ

อีกด้านหนึ่งก็คือเรื่องของปัญญา ปัญญาก็คือ ความรู้ ความเข้าใจ นอกจากความรู้ความเข้าใจในวิชาการและเรื่องของการงานอาชีพแล้ว ก็คือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิต ความรู้เท่าทันสังขาร อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งจะต้องสำรวจว่า ปัญญาหรือความรู้ของเรานี้ดีขึ้นหรือไม่ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่

จะต้องสำรวจในด้านปัญญาเกี่ยวกับความเจริญหรือการพัฒนาของปัญญานั้น

ความเจริญก้าวหน้าของสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันกับกาลเวลา กาลเวลาที่ผ่านไปจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อได้มีความเจริญพัฒนาหรือเจริญงอกงามมากขึ้น

เพราะฉะนั้น ช่วงระยะของการส่งปีเก่าต้อนรับปีใหม่นี้ จึงเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการที่จะมาทวงบุญชดเชยกันตามวิธีการอย่างทีกล่าวมานี้ ซึ่งได้พูดมาเพื่อให้ได้มองเห็นหลาย ๆ แง่

บทที่ ๒

สำรวจกำไรของชีวิต

ชีวิตที่ก้าวหน้ามีศรัทธาเป็นพลังนำ

สำหรับในทางธรรม อาตมาจะยกหลักธรรมสักหมวดหนึ่ง เอามาให้พิจารณาดูว่าท่านเห็นอะไรบ้าง ในการสำรวจความก้าวหน้าที่ว่า มีกำไรหรือไม่ นั่น ท่านเห็นอะไรบ้าง

กำไรหรือความเจริญ หรือการได้เพิ่มขึ้นมา ทางพระท่านเรียกว่า **วิพัสสิ** วิพัสสิก็คือ กำไร หรือการเพิ่มพูน ท่านบอกว่า มี ๕ ส่วนที่ควรพิจารณา

๑. ศรัทธา ข้อนี้หลายท่านก็จะมองว่าเป็นศรัทธาต่อพระศาสนา คือความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ซึ่งในการสำรวจก็จะพูดว่าความเชื่อในพระศาสนาของเรามีมากขึ้นไหม ถ้าอย่างนั้นก็เป็นการพิจารณาในแง่ของทางพระศาสนาโดยตรง

แต่ตามเหตุการณ์ที่ผ่านมา ในปีที่ผ่านมานี้ คือปีที่แล้วนี้ก็ตาม ปีก่อนก็ตาม ในด้านพระศาสนาแม้แต่ข่าวอื้อฉาวเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ดีมากมาย ก็ลองสำรวจดูว่าเวลาเราประสบปัญหาหรือ

เหตุการณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้แล้ว ศรัทธาของเราเป็นอย่างไร ถอยลงไหม ยังเจริญหรือมันคงอยู่หรือไม่ ท่านทั้งหลายลองสำรวจดูตัวเองว่า เรายังมีจิตใจที่มั่นคงต่อพระศาสนาที่อยู่หรือเปล่า นี่เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าพิจารณาตรวจสอบ

อย่างไรก็ตาม โดยแท้จริงแล้วศรัทธาไม่ใช่เรื่องแค่นี้ ศรัทธาก็คือความที่มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตั้งงามที่เราเชื่อถือ เรามีความเชื่อถือในสิ่งที่เราเห็นว่าเป็นคุณค่า เป็นสิ่งที่งาม เป็นสิ่งที่ประเสริฐ พระรัตนตรัยหรือพระศาสนานี้ เราเห็นว่ามีคุณค่า เราจึงมีความเชื่อถือ

แต่พระรัตนตรัยนั้น มีความหมายครอบคลุมหลายชั้น สิ่งหนึ่งที่ซ้อนแฝงเป็นแกนอยู่ข้างในของหลักพระรัตนตรัยนั้น ก็คือตัวความตั้งงามนั่นเอง เช่น อย่างการกระทำที่ตั้งงามหรือตัวกรรมที่เป็นกุศลหรือเป็นธรรม

กรรมคือการกระทำที่ตั้งงามนี้ เรามีความมั่นใจไหม เรามีความมั่นใจในคุณค่าแห่งการกระทำความตั้งงามของเราไหม เรามีความมั่นใจที่จะกระทำความตั้งงามอย่างแน่วแน่มั่นคงหรือเปล่า อันนี้ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องสำรวจ เพราะศรัทธาส่วนนี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้น เป็นตัวที่ทำให้มีพลัง

ถ้าขาดศรัทธาเสียแล้ว ก็จะหดหู่ท้อถอย ท้อแท้ จะหมดกำลัง ฉะนั้นจึงต้องมีศรัทธา อย่างน้อยมีศรัทธาในการกระทำสิ่งที่ตั้งงาม

ศรัทธาในการทำสิ่งที่ดีงามนี้ เมื่อจำกัดจำเพาะเจาะตรงเข้ามาก็คือ ความเชื่อมั่นในการทำงาน หรือต่อหน้าที่ที่ตนเองกำลังทำอยู่ว่า งานที่เราทำนี้เป็นประโยชน์ มีค่าสมควรจะทำ ถ้าเรามีความมั่นใจในงานของเรา นี้ เราก็มีกำลังใจที่จะทำ ก็ต้องสำรวจว่าศรัทธาตัวนี้เรามีไหม

ศรัทธาที่ว่ามานี้ เมื่อสืบสาวไปให้ถึงที่สุด ก็คือศรัทธาในชีวิตนั่นเอง หมายความว่าเมื่อเห็นคุณค่าของสิ่งที่เราทำ เราก็เห็นคุณค่าของชีวิตของเรา ว่าเราอยู่เพื่ออะไร เราอยู่เพื่อทำสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมเป็นต้น เรามั่นใจในสิ่งที่เรากระทำนี้ว่าเป็นประโยชน์ หรือแม้แต่คนที่มองในด้านในว่าชีวิตของเราเจริญงอกงามพัฒนาขึ้นในทางจิตใจ เป็นต้น

ถ้าเรามั่นใจเชื่อมั่นในสิ่งที่เราทำอยู่นี้ ก็จะทำให้เรามีศรัทธาในชีวิตด้วย แล้วศรัทธาอย่างนี้แหละก็จะทำให้เรามีพลังที่จะเดินหน้าและก้าวต่อไป ในการดำเนินชีวิตในปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง

ทางพระท่านให้สำรวจศรัทธานี้เป็นข้อที่ ๑ เลยว่า ศรัทธาของเรานี้เพิ่มขึ้นใหม่ อย่างน้อยมันยังเข้มแข็งมั่นคงอยู่หรือไม่ เพราะมันจะเป็นตัวที่ทำให้ชีวิตของเรามีเครื่องหล่อเลี้ยง มีกำลังใจ ต่อไป เรียกว่าก็ คือกำลังใจอยู่ที่ศรัทธานี้เป็นเบื้องต้นแรก

๒. ศิล ต่อไปท่านก็ให้สำรวจศีล ศีลก็คือความประพฤติที่แสดงออกทางกาย วาจา และความสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น อย่างน้อยที่สุดจะต้องสำรวจว่า ในการ

ดำเนินชีวิตที่ผ่านมา เรามีการเบียดเบียนผู้อื่นน้อย หรือน้อยลง หรือไม่เบียดเบียนผู้อื่นเลย เรายังรักษาสถานะนี้ได้ไหม

สำรวจในแง่ลบก่อนว่า เราดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น เราพยายามทำตนให้ห่างเหินจากการเบียดเบียนให้มากที่สุด ทั้งโดยตรงก่อนแล้วต่อไปก็โดยอ้อม

จากนั้นในทางบวกก็คือ การเกื้อกูลผู้อื่น การสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดีงาม และการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น

พุดง่าย ๆ เรื่องศีลนี้ก็คือการพัฒนาในด้านกาย วาจา โดยเฉพาะในขั้นต้นก็คือ ด้านสังคม ซึ่งจะต้องสำรวจว่าเราได้เพิ่มหรือก้าวหน้าขึ้นใหม่ ในการทำประโยชน์ หรือสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดีงาม

๓. สุตะ สุตะคือความรู้ หมายถึงความรู้ประเภทวิชาการ ตำหรับตำรา ข้อมูลข่าวสาร ก็สำรวจดูว่า เราทำงานทำการเรารู้เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับที่เราทำงานทำการมานี้ความรู้ทางวิชาการความรู้ที่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่จะเอามาใช้ในการพัฒนาชีวิต เรามีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นหรือเปล่า

เมื่อการให้หรือสละได้ กลายเป็นความสุข

๔. จาคะ ให้สำรวจเรื่องจาคะ จาคะนี้เป็นตัวที่ใกล้ ๆ กับศีล แต่เป็นตัวที่สละออกไป เช่น สละวัตถุสิ่งของ เป็นต้น ในข้อนี้สำรวจดูว่า เราได้ช่วยเหลือเผื่อแผ่ เกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ แค่นั้น เรามีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น สละความสุขของเราให้ผู้อื่น ได้มากขึ้น มีความเห็นแก่ตัวลดลงไหม

อาการอย่างหนึ่ง que แสดงถึงความเห็นแก่ตัวที่ลดลงที่สำคัญ ก็คือ สามารถสละความสุขของตัวเองเพื่อให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่น ความก้าวหน้าที่ต้องสำรวจในข้อนี้ก็คือ ตรวจสอบดูว่า เราสามารถหาความสุขจากการให้ความสุขแก่ผู้อื่นไหม

คนเรานี้ตามปกติ เมื่อยังไม่ได้พัฒนา ก็เป็นธรรมชาติที่จะมีความสุขจากการได้ คือจะต้องเอา เมื่อเอาหรือหามาได้ หรือได้รับจากเขาแล้วจึงจะมีความสุข

แต่คนที่พัฒนาตนเองจะมีคุณธรรมเกิดขึ้น โดยมีสภาพจิตใจอย่างใหม่เกิดขึ้นมา คือความสามารถที่จะมีความสุขจากการให้แก่ผู้อื่น เช่น พ่อแม่รักลูก เมื่อพ่อแม่ให้แก่ลูกแล้ว พ่อแม่ก็มีความสุข โดยไม่ได้รู้สึกเสียดาย

ทำไมคนเราจะต้องเอา แล้วจึงจะมีความสุข ที่จริงในชีวิตประจำวันของเราก็มีตัวอย่างอยู่แล้ว ได้แก่พ่อแม่ที่เอง พ่อแม่ นั้นเมื่อให้แก่ลูกแล้วก็มีมีความสุข ทำไมเมื่อพ่อแม่ให้แก่ลูกแล้ว จึงไม่เสียดาย หรือไม่มีความทุกข์ คำตอบก็คือ เพราะพ่อแม่มี

ความรักลูก ตกลงปัจจัยตัวสำคัญที่จะทำให้เรามีความสุขจากการให้ ก็คือการที่เรามีความรัก

เมื่อเรามีความรัก มีความเมตตาต่อผู้อื่น เราให้ใคร เราก็มีความสุขจากการให้แก่ผู้อื่น ถ้าเรารักเพื่อน รักพี่น้อง เมื่อเราให้แก่เพื่อนให้แก่พี่น้อง เราก็มีความสุขจากการให้นั้น

ทีนี้ถ้าเรารักเพื่อนมนุษย์ มีความรักกว้างขวางออกไปเท่าใด เราก็สามารถมีความสุขจากการให้ได้มากขึ้นเท่านั้นต่อไปเราเห็นผู้อื่นมีความสุข เราก็มีความสุข นี่ก็คือจิตใจที่มีการพัฒนาขึ้นมา

สูงขึ้นไปจากนั้น ก็คือการสละละวาง ซึ่งหมายถึงการมี จิตใจที่เป็นอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะการที่ไม่ต้องตกเป็นทาสของวัตถุ

ตามธรรมดา แต่ก่อนนี้ เราจะมีความสุขได้เราต้องอาศัยวัตถุ ต้องมีสิ่งของมาเราจึงจะมีความสุข ลำพังใจเราอยู่กับตัวเองไม่มีความสุข ต้องมีสิ่งปรนเปรอ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่เมื่อเราพัฒนาใจของเราขึ้น จิตใจของเราเป็นอิสระมากขึ้น สามารถปล่อยสละละวางสิ่งต่าง ๆ เราก็มีความสุขอยู่ในตัวของตัวเอง อย่างเป็นอิสระได้มากขึ้น นี่ก็คือการเป็นทาสของวัตถุหรือสิ่งภายนอกน้อยลง ๆ นั้นเอง

ที่ว่ามานี้ก็คือเรื่องของจาคะ ซึ่งได้แสดงความหมายมาตามลำดับจนถึงขั้นของการที่มีจิตใจเป็นอิสระละวาง ปล่อยวางได้มากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาของจิตใจสูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

ถึงมีความรู้ แต่ไม่มีปัญญา ก็ก้าวหน้ายาก

๔. ปัญญา ปัญญานี้ต่างจากสุตะ สุตะคือความรู้ที่เป็นเรื่องของผู้อื่นถ่ายทอดให้เรา ส่วนปัญญา คือความรู้เข้าใจที่เป็นเนื้อแท้ในใจของเราเอง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ จนถึงขั้นที่สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ทำการต่าง ๆ ได้

ความรู้ที่เรียกว่า สุตะ เป็นความรู้ที่เราได้รับจากผู้อื่น เป็นของคนอื่น เราเอามาจากคนอื่น ความรู้ประเภทนี้ ถ้าไม่มีปัญญาก็ใช้ไม่เป็นและไม่ค่อยได้ประโยชน์ คนที่มีปัญญาจึงจะใช้ความรู้ประเภทที่เรียกว่าสุตะได้ ฉะนั้นทางพระท่านจึงแยกความรู้ไว้เป็น ๒ ประเภท

ความรู้ประเภทที่ ๑ คือ ความรู้ประเภท สุตะ ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่า สิ่งที่ได้สดับ หรือสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หมายถึงความรู้จำพวกข้อมูลข่าวสาร หรือเนื้อหาวิชาการที่ผู้อื่นให้มา เรารับจากผู้อื่นเป็นของคนอื่น เราเอามาจากของคนอื่นทั้งนั้น เป็นของที่ได้รับถ่ายทอดมาจากแหล่งภายนอก

ส่วนความรู้ประเภทที่ ๒ คือ ปัญญา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจซึมซาบในความรู้ประเภทที่ ๑ และสามารถนำเอาความรู้ประเภทที่ ๑ นั้นไปใช้ประโยชน์ได้ ตลอดจนจนสามารถเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้ามาไว้ด้วยกัน แล้วสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาก็ได้ ซึ่งเป็นปัญญาในระดับที่สำคัญมาก

ปัญญาเป็นตัวคุมทุกอย่าง เป็นตัวจัดสรรทุกอย่างให้พอเหมาะพอดี ให้เกิดดุลยภาพ

ในยุคนี้เขาเน้นมากในเรื่องดุลยภาพหรือภาวะที่สมดุล นับว่าสอดคล้องกับหลักการทางธรรมที่ท่านแสดงไว้แล้ว ดังในกรณีนี้ศรัทธาก็ต้องปรับให้พอดี ศีลก็ให้พอดี สุตะ จาคะต้องพอดีทั้งนั้น

ปัญญานี้เป็นตัวปรับ ถ้ามีปัญญาแล้ว ก็จะจับทุกอย่างให้เข้าที่พอเหมาะพอดีได้ ท่านจึงวางปัญญาไว้เป็นตัวคุมสุดท้าย แม้แต่การที่เราจะมีจิตใจเป็นอิสระละวางสิ่งต่าง ๆ ได้ ก็เพราะมีปัญญารู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันชีวิต รู้เท่าทันสังขาร

เมื่อมีจิตใจเป็นอิสระแล้ว ก็สามารถมีความสุขได้โดยไม่ขึ้นต่อบรรยากาศภายนอก ซึ่งเป็นการพัฒนาของจิตใจที่สำคัญมาก

จากความสุขแบบพึ่งพา ก้าวหน้าสู่สุขที่เป็นอิสระ

ในวงการแพทย์ จะเห็นว่าคนไข้จำนวนมากที่มาโรงพยาบาลนั้น ถ้าว่าตามธรรมดาของเขาก็เป็นเรื่องของการที่ว่าเขาจะต้องมีความทุกข์ เพราะในเวลาที่เขาป่วยนั้นร่างกายหาความสุขไม่ได้ เพราะมันหมดความสามารถที่จะหาความสุขอย่างที่เคยต้องการ

ในเวลาที่เขาป่วยนั้น อยากจะไปเที่ยวไปไหนก็ไม่ได้ แม้แต่อาหารเคยกินเอร์ดีอ่อยก็ไม้อ่อย ฟังดนตรีที่เคยชอบใจว่าไพเราะ บางทีก็กลายเป็นไม่ไพเราะ เห็นเป็นหน้ารำคาญไปเสียเมื่อมีความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน อะไรก็ไม่เอาทั้งสิ้น

ตอนที่มีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานนั้น การที่จะหาความสุข โดยอาศัยสิ่งภายนอก ก็ไม่ได้ผลหรือทำไม่ได้ เป็นอันว่าถึงเวลาที่จะต้องหาความสุขที่เป็นภายในของเขาเอง ถ้าเขามีปัญญารู้เข้าใจ สิ่งต่าง ๆ รู้เข้าใจชีวิต รู้จักปล่อยวาง รู้จักทำใจได้ เขาก็จะมีความสุขทุกข์น้อย แล้วก็มีมีความสุขได้มากขึ้น

บางคนทั้ง ๆ ที่เจ็บไข้ได้ป่วย แต่ไม่ค่อยมีความสุขเท่าไร มีจิตใจสบาย ซึ่งท่านที่อยู่ในวงการแพทย์ หรือพยาบาลจะเห็นได้ชัด คนไข้บางคนเจ็บป่วยนิดหน่อยก็ทุกข์ทรมานเหลือเกิน ความเจ็บไข้แทนที่จะน้อยก็เลยกลายเป็นมาก เป็นการซ้ำเติมตัวเอง

บางคนท้อแท้หมดกำลังใจแล้วก็ทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็ว ส่วนบางคนแม้จะเจ็บปวดมาก แต่จิตใจเขาดี รู้จักทำใจ ทำใจด้วยความรู้เท่าทันปล่อยวางได้ จิตใจเขาก็สงบสบาย แล้วก็ไม่ใช่เสียกำลังใจ บางทีโรคที่เป็นมากก็กลับเป็นเหมือนน้อย ถ้าพอจะหายได้ ก็หายไปเลย

ฉะนั้นคนเราจะต้องมีหลักที่ยึดไว้ให้ได้ อย่างหนึ่ง คือ การรู้จักสร้างความเป็นอิสระ ให้สามารถหาความสุขได้จาก การที่ไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก

ยิ่งชีวิตของเราผ่านล่วงกาลเวลาไปมากขึ้น แก่เฉาชรามากขึ้น การอาศัยความสุขจากร่างกาย โดยพึ่งพาวัตถุภายนอกก็ยิ่งทำได้น้อยลง แต่ตรงข้ามจะต้องหาความสุขจากในภายในของตัวเอง

มากขึ้น คือต้องหาความสุขที่เป็นอิสระ อันนี้คือความเป็นอิสระ
อย่างหนึ่งของชีวิต ปัญญานี้แหละเป็นตัวสำคัญที่จะทำให้เกิด
ความเป็นอิสระนี้ พอมีปัญญารู้เท่าทัน จาคะคือการปล่อยวาง
สละได้ก็เกิดมีขึ้น

ที่กล่าวมานี้เป็นหลักธรรมต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำรวจตัวเอง
เพียงเท่านี้ก็สำรวจตัวเราได้มากมายแล้ว งบดุลชีวิตเป็นอย่างไร
ก็ดูที่ธรรม ๕ อย่างนี้ คือ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ว่า
ได้เพิ่มไหมหรือว่าลดลงไปได้มากหรือเสียมาก กำไรหรือขาดทุน
นี้เป็นจุดหนึ่งที่ต้องการสำรวจ

บทที่ ๓

งบบุลสังคม

ทำงานบดลชีวิตแล้ว ก็ทำงานบดลสังคมคู่กันไป

ที่นี่ มองให้กว้างออกไป นอกจากชีวิตของเราแล้ว วงงานของเรา โรงพยาบาลของเรา มหาวิทยาลัยของเรา สังคมไทยของเรา เป็นอย่างไร

อย่างสังคมไทยของเรานี้ ก็มีเรื่องที่ต้องสำรวจมาก จะมองในแง่สังคมกรุง เช่น มองในแง่สังคมกรุงและสังคมชนบทว่า เป็นอย่างไร เราเสื่อมหรือเราเจริญ หรือว่ามองในแง่เศรษฐกิจ มองในแง่การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม ธรรมชาติแวดล้อม

โดยเฉพาะในเรื่องธรรมชาติแวดล้อมนี้เมืองไทยของเรา กำลังประสบปัญหาหนัก เช่นเดียวกับทั่วโลก ลองสำรวจดูว่า ในเรื่องธรรมชาติแวดล้อมนี้เราได้หรือเราเสียกำไรหรือขาดทุนตลอดจนเรื่องคุณภาพชีวิตทั่วไป ๆ ก็ต้องดูว่าเป็นอย่างไร

มองใกล้ตัวเข้ามาก็ดูในด้านของวงการแพทย์ว่าเวชศาสตร์ทางด้านการป้องกันก็ดี เวชศาสตร์ทางด้านบำบัดก็ดี คือทั้งด้านบำบัดเยียวยา และด้านป้องกันส่งเสริม ทั้งสองด้านนี้เจริญขึ้น

หรือเสื่อมลงอย่างไร มีได้มีเสียอย่างไร ล้วนเป็นเรื่องที่พิจารณาตรวจสอบกันได้

มีเรื่องที่จะพูดกันได้ไม่รู้จกจบ คือ เรื่องที่จะสำรวจมีมากเหลือเกินในการที่จะมาทำงบดุลของเรา

อย่างไรก็ตาม มีหลักอันหนึ่งที่น่าพิจารณา ในปัจจุบันสำหรับสังคมที่มองอย่างง่าย ๆ แคบ ๆ คือเราอาจมองสังคมปัจจุบันนี้ ตามรูปแบบของการจัดแยกสังคมเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. สังคมเกษตรกรรม
๒. สังคมอุตสาหกรรม
๓. สังคมข่าวสารข้อมูล

สังคม ๓ แบบนี้ เกี่ยวข้องกับโลกในปัจจุบันนี้มาก เพราะประเทศต่าง ๆ กำลังอยู่ในระยะของความเจริญพัฒนา โดยมีรูปแบบของสังคม ๓ ประเภทนี้เป็นที่กำหนด

สังคมไทยของเราก็เหมือนกัน เราเอารูปแบบของสังคม ๓ แบบนี้มาใช้เป็นเครื่องตรวจสอบ ลองมองดูสังคมของเราว่าเป็นอย่างไร สังคมของเราเป็นสังคมอะไรกันแน่ เป็นสังคมเกษตรกรรม หรือเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล

อย่างอเมริกาที่เขาบอกว่าตอนนี้เขาเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลแล้ว เขาพูดอย่างมั่นใจ เขาพูดมา ๒-๓ ปีแล้ว ว่าเขาเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลแน่นอนแล้ว คนในภาคเกษตรกรรมเขามีแค่ ๓%

เท่านั้นเอง คนในภาคอุตสาหกรรมก็ลดน้อยลง เดียวนี้เหลือสัก ๑๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ ส่วนคนในภาคข่าวสารข้อมูล และภาคบริการ ได้เพิ่มขึ้น จนกระทั่งเขาพูดได้อย่างเต็มปากว่า ตอนนี้เขาเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล เสร็จแล้วก็ลองมาดูประเทศไทยของเราเห็นว่า เป็นสังคมประเภทไหน

สังคมไทยของเรานี้ในแง่ประชากรส่วนใหญ่ ราว ๗๐% อยู่ในภาคเกษตรกรรม ถ้าว่าถึงภาคอุตสาหกรรม แม้จะกำลังเพิ่มขึ้น และเป็นที่น่าสนใจมาก แต่ก็ยังมีน้อย ยิ่งภาคข่าวสารข้อมูล ด้วยแล้ว ต้องนับว่ายังไม่เข้าขั้นเลย ถึงแม้ว่าจะได้รับผลจากความเจริญในสังคมอื่นมามากเหมือนกัน ก็ยังไม่นับว่าเจริญเข้าขั้นอย่างนั้น

มองดูสังคมไทยว่าจะก้าวต่อไปทางไหน

ถ้าว่าตามความต้องการหรือตามที่อยู่ากจะเป็น สิ่งที่เราปรารถนาเหมือนกันมากก็คืออยากจะเป็นสังคมอุตสาหกรรม แต่ตัวจริงของเรานั้นถ้าว่ากันตามด้านประชากร เราก็เป็นสังคมเกษตรกรรม

ทีนี้มีปัญหาว่า สภาพที่เป็นจริงกับสิ่งที่ปรารถนามันไม่สอดคล้องกัน เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะเอาอย่างไร เราจะก้าวไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมไหม เราจะเอาแน่ไหม ตอนนีก็เป็นระยะเวลาของการสำรวจตรวจสอบว่า เราจะเอาอย่างไรกันแน่กับวิถีของสังคมของเรา

ถ้าเราจะเป็นสังคมเกษตรกรรม โดยสภาพประชากรก็
 อย่างที่ว่าแล้ว ก็แน่นอนว่าเป็นได้ เพราะประชากร ๖๐-๗๐%
 อยู่ในภาคเกษตรกรรม

แต่ในเวลาเดียวกันถ้าเรามองดูสภาพความเป็นจริง ที่ดิน
 สำหรับทำเกษตรกรรมนี้กำลังลดน้อยลง กำลังถูกขายไป ๆ อย่าง
 ปีที่แล้วก็ไม่รู้ว่าถูกขายไปเท่าไร ร้อยหรือลงไปมากมาย และแม้
 แต่ส่วนที่เหลืออยู่ก็ไม่ได้ใช้ ถูกทอดทิ้งรกร้างว่างเปล่าด้วย
 ความหวังว่าจะขาย

ชาวบ้านจำนวนมากมีที่นาก็ไม่ทำ ได้แต่รอคอยว่าจะขาย
 จนกระทั่งตอนนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขึ้น เกี่ยวกับการ
 การให้เงินกู้เป็นต้น มีปัญหาพลิกผันในเรื่องของการขายที่ดิน
 ซึ่งไม่เป็นผลดีเท่าไรต่อภาคเกษตรกรรม

นอกจากนี้ก็คือเรื่องค่านิยม ชวนาหรือเกษตรกรเองก็ทั้ง
 ไม่พอใจและไม่ภูมิใจในอาชีพของตน มีความพร้อมที่จะสละออกไป
 เพราะอาชีพเกษตรกรรมนั้นทั้งหนักทั้งเหนื่อย หนักและเหนื่อย
 แล้วยังไม่พอ ยังเสี่ยงมากอีกด้วย เพราะทำไปแล้วก็ไม่รู้ว่า
 จะได้ผลกำไรหรือไม่ ลินค้าของตนเอง แต่ตนเองไม่ได้เป็น
 ผู้กำหนดราคา จึงไม่สามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้
 ราคาพืชผลต้องขึ้นต่อคนกลางเป็นผู้กำหนด คือผู้อื่นมากำหนด
 ให้เรียกได้ว่าไม่มีอิสรภาพ และไม่สามารถพึ่งตนเองได้

การทำงานในปัจจุบันนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน สมัยก่อนมีวัว
มีความอยู่กันตามธรรมชาติ ถึงเวลาฝนมาก็ไถหว่านแล้วก็
เพาะปลูกก็ได้ข้าวกิน

แต่เดี๋ยวนี้ไม่อย่างนั้นแล้ว จะทำนา ตอนแรกก็อาศัยรถไถ
ซึ่งหลายคนก็ไม่มีเป็นของตนเอง ต้องจ้างรถไถของคนอื่นมา น้ำมัน
ก็ต้องอาศัยจากภายนอก อาศัยน้ำมันก็ยังไม่พอ ต้องอาศัยยา
ปราบศัตรูพืช ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหนู ยาฆ่าปู ยาฆ่าหญ้า แล้วก็
ปุ๋ยอีก ทุกอย่างต้องอาศัยจากภายนอก เป็นอันว่าพึ่งตนเองไม่ได้
เลย ต้องอาศัยผู้อื่น ต้องพึ่งผู้อื่นไปหมด ถึงเวลาขายก็ไม่ค่อย
ได้กำไร เพราะถูกคนอื่นเป็นผู้กำหนดราคาอย่างที่ว่ามาแล้ว
เมื่อเป็นอย่างนี้ชาวนาก็เลยท้อถอย หรือท้อแท้ ไม่อยากทำนา

แล้วยังมีค่านิยมที่ทำให้ไม่ภูมิใจในอาชีพของตน ซ้ำเข้าไปอีก
ภาคเกษตรกรรมก็ยังเสื่อมทรุดกันใหญ่ ซึ่งมีผลกระทบ
ไปถึงด้านแรงงานด้วย

ในด้านแรงงานนั้น แรงงานเกษตรกรรมก็หลบลี้หนีจาก
อาชีพของตนไป หนุ่มสาว ถ้ามีโอกาสก็มุ่งหน้าเข้าสู่เมือง ไปขาย
แรงงานเป็นคนงานก่อสร้างบ้าง ทำงานรับจ้างอื่น ๆ บ้าง ตลอดจน
เป็นโสเภณี และที่กำลังนิยมกันมากขึ้น ก็คือ เมื่อมีทางก็ไป
เข้าโรงงานอุตสาหกรรม ทอดทิ้งคนแก่คนเฒ่าและเด็กอ่อนให้
อยู่กับนากับไร่ ท้องนาก็ไม่มีแรงงานที่มีคุณภาพ มีแต่คนแก่
และคนที่ไม่ได้เป็นแรงงาน เช่น เด็กเล็ก ๆ ตกลงไปในชนบท

ก็ขาดแรงงาน ทั้งแรงงานกายและแรงงานสมอง แรงงานกายก็อย่างที่ว่ามานี้

ส่วนแรงงานสมองที่ว่าขาดนั้น ก็เพราะเข้ากรุงเข้าเมืองไปก่อนแล้ว คือเข้าไปในทิศทางของการศึกษา ไปเล่าเรียน เข้ากรุงไปกันหมด ฉะนั้นภาคชนบทกับภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีความหมายโยงกันอยู่เป็นอันเดียวกัน ก็จึงเสื่อมไปด้วยกัน คือเสื่อมทรุดโทรมลงไปพร้อม ๆ กัน

ปัจจุบันนี้มีโรงงานอุตสาหกรรมไปสร้างในชนบทมากขึ้น เวลาเข้าก็มีรถจากโรงงานไปรับคนถึงที่ เด็กหนุ่มสาวก็แต่งตัวมาขึ้นรถไปโรงงาน เข้าไปเย็นจึงกลับมา ทั้งห้องนาทั้งไร่ให้รกร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ นี่คือสภาพที่เป็นอยู่ ภาคเกษตรกรรมของเราก็เป็นอย่างที่ว่ามานี้

ทางเลือกที่รอการตัดสินใจ

ที่นี้ภาคอุตสาหกรรมละ ก็ต้องมาพิจารณากันอีกว่า ภาคอุตสาหกรรมของเราเป็นอย่างไร อุตสาหกรรมของเราเป็นอุตสาหกรรมภาคจักรกลมาก หรือเป็นอุตสาหกรรมภาคอิเล็กทรอนิกส์มาก เป็นอุตสาหกรรมที่จะรองรับยุคต่อไปคือยุคข่าวสาร ข้อมูลหรือเปล่า หรือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่เรียกว่าไปรับระบายนมภาวะมาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

เดี๋ยวนี้เขามีศัพท์ใหม่คำหนึ่งว่า throw-away industries แปลเป็นไทยว่า อุตสาหกรรมที่เขาโยนทิ้งแล้ว เขาบอกว่าประเทศ

ไทยและประเทศจีนแดง ในระยะต่อไปนี้ถ้าไม่ปรับตัวให้ดี จะเป็นประเทศที่รับอุตสาหกรรมที่เรียกว่า throw-away industries จากประเทศพวกนิกร์ ๔ เลือ

๔ เลือคืออะไร คือ ฮองกง สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี สำหรับญี่ปุ่นนั้นไม่ต้องพูดถึง เขาก้าวหน้าไปไกลแล้ว

พวกนิกร์ที่เป็น ๔ เลือนั้น เขาไม่เอาแล้วกับ throw-away industries คือพวกอุตสาหกรรมหนักประเภทที่ว่ามลภาวะสูง เขากำลังโยนมันทิ้งไป คราวนี้ประเทศไทยก็กำลังตั้งท่าจะรับ ระบายอุตสาหกรรมเหล่านี้มา ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะที่มีมลภาวะสูง

ก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาว่าเราจะเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ประเภทไหน เข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมเพื่อระบายเอามลภาวะมาให้แก่ประเทศของตัวหรือเปล่า อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา

มีนักทำนายอนาคตคนหนึ่งที่มีชื่อเสียง เขาเขียนหนังสือเล่มหนึ่งขึ้นมาชื่อว่า Megatrends 2000 หนังสือนี้บอกไว้ว่า ประเทศไทยนี้มีศักยภาพที่จะข้ามยุคอุตสาหกรรมไปสู่ยุคข่าวสาร ข้อมูลได้เลย แต่ว่าประเทศไทยจะทำหรือไม่ ถ้าไม่ทำตอนนี้ ก็จะเสียโอกาสก็เป็นที่น่าสงสาร นี่เป็นความเห็นของนักทำนายอนาคตท่านหนึ่ง

ถ้าหากว่าประเทศไทยไม่ก้าวไปสู่ยุคข่าวสารข้อมูลที่ตัวมีศักยภาพที่จะทำได้ ไทยก็ต้องรับ throw-away industries อันนี้เป็นเรื่องของประเทศไทยที่จะเลือกว่าเราจะเข้าอุตสาหกรรม

แบบไหน

ต่อไปในแง่ที่จะเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล เราก็ได้รับกับเขาด้วย เพราะในปัจจุบันนี้การสื่อสารรวดเร็วเหลือเกินและข่าวสารข้อมูลนั้นก็หมุนเวียนมากมาย หลั่งไหลท่วมทับ จนกระทั่งรับกันแทบไม่ทัน

ที่นี้ก็มักมีปัญหาว่าในการที่จะเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูลนั้น คนมีความพร้อมไหม มีคุณสมบัติในการที่จะรับข่าวสารข้อมูลไหม

การรับข่าวสารข้อมูลนี้เป็นเรื่องใหญ่เหมือนกัน การรับและการกลั่นกรอง ตลอดจนงานที่จะนำเอาข่าวสารข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์โดยสร้างความรู้ใหม่ พร้อมทั้งมีความสามารถในการสื่อสารที่ว่านี้ มีความหมายรวมถึงความรับผิดชอบในการสื่อสารเป็นต้นด้วย ในเรื่องนี้ข้อพิจารณาที่สำคัญก็คือคนของเรามีความพร้อมไหม ตลอดจนในเรื่องของการผลิตอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการสื่อสารซึ่งจะต้องดูว่าเรายังเป็นประเทศที่ต้องคอยรับอุปกรณ์ที่ผลิตจากประเทศอื่น มากกว่าที่จะผลิตด้วยตนเองใช้หรือเปล่า เราต้องอาศัยทีวี เครื่องโทรศัพท์ ระบบต่าง ๆ จนกระทั่งมาถึงเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มาจากนอก

สิ่งเหล่านี้แทบจะไม่มีเลยที่เราจะผลิตเอง ทั้ง ๆ ที่ว่าเดี๋ยวนี้คนไทยก็มีความสามารถ ถึงขั้นที่เริ่มผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้แล้ว แต่น่าพิจารณาว่าการผลิตอุปกรณ์เหล่านี้ ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรหรือเปล่า

อย่างคอมพิวเตอร์ที่เข้ามาในเมืองไทยนี้ ภาษีเท่าที่ทราบ ประมาณ ๓๗% ต่างกันไกลกับสิงคโปร์ที่คอมพิวเตอร์เข้าประเทศ ไม่ต้องเสียภาษีเลย เพราะเขาเก็บภาษี ๐% ทางด้านประเทศ มาเลเซีย อาตมาจำไม่ได้อาจจะเก็บภาษีสัก ๖-๗% แต่สำหรับ ประเทศไทยนี้ภาษีคอมพิวเตอร์ ๓๗%

เคยมีผู้สั่งมอร์นิเตอร์คือจอภาพของคอมพิวเตอร์เข้ามา ไม่นานนี้ถูกเก็บภาษีเป็นสิ่งบันเทิง จอภาพของคอมพิวเตอร์เขามองเห็นเป็นจอทีวี แล้วเขาเก็บภาษี ๑๒๐% ฉะนั้นคนไทยเราจะก้าวเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูลได้อย่างไร

ปีที่แล้วมีข่าวลงในหนังสือพิมพ์ว่า รัฐบาลจะจัดเครื่องคอมพิวเตอร์เข้าอยู่ในสินค้าประเภทส่งเสริมอุตสาหกรรม ปีที่แล้ว รัฐบาลส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยวิธีลดภาษีอุปกรณ์อุตสาหกรรม ที่ส่งเข้ามา จาก ๓๐% เหลือ ๕% ก็แสดงว่ารัฐบาลต้องการให้ประเทศเป็นสังคมอุตสาหกรรมแล้วกระมัง ก็เลยส่งเสริมเรื่อง อุปกรณ์อุตสาหกรรมเข้าประเทศโดยลดภาษีจาก ๓๐% เหลือ ๕%

ถ้าจัดคอมพิวเตอร์เข้าเป็นอุปกรณ์อุตสาหกรรมด้วยก็จะลดภาษีลง ซึ่งจะเหลือราว ๕% แต่ต่อมาปรากฏว่ารัฐบาลไม่จัดอย่างนั้นคอมพิวเตอร์ก็ถูกเก็บภาษี ๓๗% ต่อไป^๑

^๑ รัฐบาลไทยเพิ่งจะประกาศลดภาษีคอมพิวเตอร์ จาก ๓๗% ลงเหลือประมาณ ๕% เมื่อกลางปี ๒๕๓๔ นี้เอง (ประกาศ ณ วันที่ ๙ กรกฎาคม มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๓๔)

ถ้าเราอยากจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญอย่างดี คอมพิวเตอร์ก็จะเป็นตัวหนุนอุตสาหกรรมได้อย่างดีทีเดียว จึงเป็นเรื่องที่น่าจะพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล นี่อาตมาไม่ได้ มาพูดทีเดียว แต่มาพูดถึงเหตุการณ์ความเป็นไปว่าประเทศเราจะเอาอย่างไรกับสิ่งเหล่านี้ เราจะก้าวเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูลหรือไม่ หรือจะเอาอย่างไรกับสิ่งเหล่านี้ จะพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปแบบไหน ไป ๆ มา ๆ ก็ชักจะพูดกว้างออกไปทุกที

ศักยภาพที่รอการพัฒนา

คราวนี้ก็มาถึงเรื่องข่าวสารข้อมูล กล่าวคือ ในสังคมที่มีข่าวสารข้อมูลมากนั้น จะต้องเน้นลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

๑. ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการรับข่าวสารข้อมูล
๒. ผู้นำเสนอหรือถ่ายทอดข้อมูลจะต้องมีความรับผิดชอบ

เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพิจารณาว่า สังคมของเราเป็นอย่างไรบ้างในเรื่องเหล่านี้

อาตมาขอยกตัวอย่าง เมื่อวานนี้เอง ก็มีหนังสือพิมพ์ลงข่าวเรื่องหนึ่ง^๑ ซึ่งเป็นข่าวเกี่ยวกับพระศาสนา อาตมาจะยกมาพูดให้ฟัง หนังสือพิมพ์ฉบับนั้น พาดหัวตัวโตว่า “ชาวบ้านเฮจับพระลี้ก” อ่านข่าวก็ได้ความว่า

^๑ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๓๔

“อ้อจ้าวอีกวงการพระ เจ้าอาวาสตกเป็นผู้ต้องหาข่มขืนเด็ก
วัย ๑๓ ปี ออกอุบายว่ากำลังมีเคราะห์ต้องไปเก็บดอกไม้ในที่เปลี่ยว”

และต่อมาก็บรรยายเหตุการณ์ต่อไปว่า “เด็กนั้นถูก
เจ้าอาวาสป็นหน้าต่างลงไปบังคับขืนใจ” ตามข่าวบอกว่า เจ้าอาวาส
เจ้าอาวาส ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก บอกแม้กระทั่งชื่อวัดว่า เจ้าอาวาส
วัดบางขนอน

แต่เมื่ออ่านจบข่าว แล้วเราใช้การพิจารณาที่ปรากฏว่า
ผู้ที่ทำการนี้ไม่ใช่เป็นพระ ไม่ใช่เป็นเจ้าอาวาส ไม่ใช่ทั้งสองอย่าง คือ
ไม่ใช่เป็นเจ้าอาวาสก็ขั้นหนึ่งแล้ว แล้วก็ไม่ได้เป็นพระด้วย

อ่านเสร็จแล้วก็ประมวลได้ความว่า มีคนหนึ่งซึ่งแต่งตัว
เป็นพระ ไปที่หมู่บ้านนั้น แล้วก็อ้างว่าเจ้าคณะอำเภอให้มา
พัฒนาวัด ๆ หนึ่งในถิ่นนั้น ซึ่งไม่มีพระอยู่เลย ชาวบ้านก็เลยดีใจ
ว่าจะมีพระมา จะได้มีวัด ชาวบ้านก็เป็นธรรมชาติอยากจะมีวัด
จะได้เป็นที่ทำบุญ แล้วก็ช่วยกันพัฒนาวัดนั้น และนิมนต์ให้คนนี้
เป็นเจ้าอาวาสแล้ว ต่อมาจึงมีเรื่องเลวร้ายนี้เกิดขึ้น อย่างที่ว่า
ข้างต้น และได้มีการตรวจสอบหนังสือสุทธิ ปรากฏว่าเป็นหนังสือ
สุทธิปลอม เรื่องก็เป็นอย่างนี้

ในที่นี้ ขอตั้งข้อสังเกตว่า

๑. คนไม่น้อยจะอ่านแต่พาดหัวข่าว บางคนก็อ่านคำบรรยาย
ข่าวเฉพาะตอนต้น แล้วก็ถือไปตามนั้น มีใครสักกี่คนที่อ่านข่าว
ไปจนจบ

๒. มีใครที่คนอ่านแล้วจะเข้าใจดีว่าเรื่องนี้ไม่ใช่การกระทำของพระ

การลงข่าววิธีนี้กลายเป็นว่า เอาเจ้าทุกข์เป็นจำเลย คือในกรณีนี้ ที่จริงพระศาสนาควรจะเป็นตัวเจ้าทุกข์ แต่การลงข่าวแบบนี้กลายเป็นเอาตัวเจ้าทุกข์คือพระศาสนานั้นเป็นผู้ร้ายไป คือแทนที่ว่าพระศาสนาจะเป็นเจ้าทุกข์ กล่าวคือถูกคนที่ปลอมตัวเป็นพระเข้ามาทำร้ายพระศาสนา แต่กลับเป็นว่าพระศาสนากลายเป็นผู้ร้ายไป นี่เป็นตัวอย่างเรื่องหนึ่ง

เวลานี้พระศาสนาของเราโดนข่าวอื้อฉาวต่าง ๆ ย่ำแย่พอแล้ว โดนแบบนี้เข้าอีก ก็ซ้ำมาก ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารข้อมูล

ไม่เฉพาะแต่หนังสือพิมพ์ที่ยกตัวอย่างมาเท่านั้น หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ที่ลงข่าวให้ตื่นตันทันแบบนี้ก็มี ในเวลาเดียวกัน เรื่องที่ลงที่เป็นจริงก็มาก และเรื่องที่เกิดขึ้นแต่ไม่ได้ลงเป็นข่าวก็มี

อย่างไรก็ตาม รวมความแล้ว ในสถานการณ์อย่างนี้ สื่อมวลชนควรระมัดระวังที่จะลงข่าวด้วยความรับผิดชอบให้มากเพื่อช่วยกันฟื้นฟู หรืออย่างน้อยไม่ซ้ำเติมสังคมให้ตกต่ำลงไปอีก

ก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์เดียวกันนั้น วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๓ ลงข่าวว่า “แหกผ้าเหลืองฆ่าโหด” แต่พออ่านข่าวก็ปรากฏว่าคนนั้นไม่ได้เป็นพระ

ตามปกตินั้น ถ้าแหกผ้าเหลืองก็หมายความว่า เขาเป็น

พระอยู่ แล้วสึกออกไป แล้วก็ไปฆ่าคน แต่ในกรณีนี้เขาไม่ใช่เป็นพระ เพราะได้สึกออกไปนานแล้ว การที่ชาวบ้านบวชพระนั้นก็เป็นเรื่องธรรมดา เมื่อบวชแล้วเขาก็สึกออกไปแล้วก็มีชีวิตของชาวบ้าน อยู่ต่อมาวันหนึ่งเขาก็ไปทำการร้าย แล้วเอาไปลงข่าวว่าแหกผ้าเหลือง ไปฆ่าโหด

นี่ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูล ถ้าสังคมของเราจะพัฒนาไปสู่ยุคข่าวสารข้อมูลที่ดี จะต้องมีความรับผิดชอบกันในเรื่องการนำเสนอข่าวสารข้อมูลให้มากขึ้น และประชาชนก็ต้องมีความสามารถในการรับข่าวสารข้อมูล รวมทั้งการเลือกข่าวสารข้อมูล เช่นทำอย่างไรจะรู้จักเลือกดูรายการ คือ ดูรายการทีวีอย่างที่เราเรียกว่าดูเป็น

ทำอย่างไรคนจะรู้จักเลือกดูทีวี คือ ดูรายการที่เป็นประโยชน์ ช่วยให้ได้รับความรู้ ได้สาระ ที่จะนำมาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาชุมชนของตน ไม่ใช่จะไปดูแต่รายการบันเทิงสนุกสนาน หรือมองที่จะเอาไปเล่นการพนันกันทำเดี่ยวอะไรทำนองนี้ ซึ่งจะไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนา แม้จะมีข่าวสารข้อมูลมากมาย แต่ก็นำไปสู่ความเสื่อมโทรม นำไปสู่ความมัวเมา แทนที่จะนำไปสู่ความเจริญ

ถ้าเราไม่สามารถแก้ไขสิ่งเหล่านี้ได้ สังคมของเราก็พัฒนาได้ยาก เพราะว่าข่าวสารข้อมูลนี้เป็นฐานสำคัญของความเจริญในยุคต่อไป

บทที่ ๔

วันเวลาที่เป็นทางมาของกำไร

งบดุลจะมีกำไร ก็ต้องค่อยสะสมไปตามเวลา

ที่ว่ามานี้เป็นการนำเสนอซึ่งเป็นการพูดในแง่ต่าง ๆ เพื่อให้พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องกาลเวลาที่ผ่านไป ที่เราก้าวเข้าสู่ปีใหม่ เหมือนกับว่ามาทางงบดุล เป็นการงบดุลชีวิต และงบดุลสังคม

การงบดุลนั้นจะทำได้ ก็จะต้องมีการสำรวจรายได้ รายจ่าย ให้รู้ถึงกำไรและขาดทุนไม่ว่าจะเป็นของชีวิตก็ตามหรือของสังคมก็ตาม

ถ้าเราจะสะสมให้เกิดความเจริญงอกงามขึ้นมาได้ ตลอดเวลาอย่างนี้จนกระทั่งถึงปีหน้า เราก็พูดได้อย่างเต็มปากว่าเราทำได้กำไร

แต่การที่จะได้กำไรอย่างนี้ก็ต้องอาศัยทำไปเรื่อย ๆ ทีละเล็ก ทีละน้อย โดยแบ่งซอยเวลาลงมา จากปีต้องมาดูเป็นรายเดือน จากรายเดือนต้องมาดูเป็นรายสัปดาห์ ย่อยละเอียดลงไป จนกระทั่งเป็นรายวัน รายชั่วโมง รายนาที ว่าเราได้อะไรบ้าง ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ที่การรู้จักใช้เวลา

ฉะนั้น ผู้ที่สามารถใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ก็คือผู้ที่รู้จัก
สะสมความเจริญเพิ่มพูนขึ้นได้ จนกระทั่งบดุนั้นเป็นงบดุล
ที่แสดงถึงฐานะที่มีกำไร ทั้งนี้เราจะต้องใช้เวลาที่ผ่านไปอย่างน้อย
ในแต่ละวันให้ได้รับประโยชน์ ให้ได้กำไร

ฉะนั้นตัวเองที่จะได้สำรวจนี้ จะต้องสำรวจแม้แต่ในแต่ละวัน
ว่า วันหนึ่ง ๆ เราได้หรือเราเสีย ไม่ต้องไปรอสำรวจถึงปี

ในทางพระศาสนาท่านบอกอยู่เสมอว่า ให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความ
ไม่ประมาท การที่ต้องดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทนั้น
เพราะอะไร ก็เพราะสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง เพราะ
สิ่งทั้งหลายมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เราจึงต้องไม่
ประมาท เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มีความแน่นอน เปลี่ยนแปลงไป
อย่างโน้นอย่างนี้ เราจะนิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ จะต้องต้อนรับ
ความเปลี่ยนแปลงด้วยปัญญา

ท่านบอกว่าสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป แต่ว่ามันไม่ได้
เปลี่ยนแปลงไปอย่างเลื่อนลอย อันนี้เป็นข้อสำคัญ คือว่าหลัก
ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้บอกว่าสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป
ลอย ๆ ตัวหลักนี้เองก็ไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวลอย ๆ ของมัน
กล่าวคือ หลักความเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องไปสัมพันธ์กับหลัก
ของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ฉะนั้นเมื่อสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้เปลี่ยนแปลง
ไปอย่างเลื่อนลอย แต่มันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย พอมัน

เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ก็เป็นเรื่องที่โยงมาถึงการกระทำของเราว่า จะต้องมีการใช้ปัญญา คือการที่เราจะต้องสืบสาวค้นคว้าหาเหตุปัจจัย เพื่อว่าเมื่อเรารู้เหตุปัจจัยแล้ว เราจะได้แก้ไขป้องกัน และสร้างเสริมได้ถูกต้อง

การเปลี่ยนแปลงที่เสื่อมเราไม่ต้องการ เมื่อเรารู้เหตุปัจจัยของความเสื่อม เราก็สามารถแก้ไขป้องกันความเสื่อมนั้นได้

ถ้าความเปลี่ยนแปลงใด เป็นความเจริญที่ต้องการ เราก็สืบหาว่าอะไรเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเจริญนั้น เมื่อรู้แล้ว เราก็ทำเหตุปัจจัยนั้น ก็จะเกิดความเจริญที่ต้องการ

ฉะนั้นหลักความเปลี่ยนแปลงนี้ อย่าให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นหลักที่ลอย ๆ

จะกำไรแค่ไหน ก็อยู่ที่รู้จักใช้อนิจจังหรือไม่

คนจำนวนมากใช้หลักอนิจจังหรือความเปลี่ยนแปลงนี้ ในทางที่ไม่สมบูรณ์ คือมองแค่ว่าสิ่งทั้งหลายต้องเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมันเปลี่ยนแปลงไป ก็ได้แต่ปลงว่า สิ่งทั้งหลายก็เป็นอย่างนี้เอง เราต้องรู้เท่าทันว่า สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นแล้วก็แตกสลายไป เป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นเมื่อรู้เท่าทันแล้ว ก็วางใจสบาย ก็จบ คือสบายใจว่า เออ มันเป็นไปตามธรรมดาของมันที่จะต้องเสื่อมสลาย ก็จบเท่านั้น

อย่างนี้ท่านบอกว่าใช้ประโยชน์จากหลักอนิจจังได้ครั้งเดียว แล้วก็เกิดโทษอีกด้านหนึ่ง หรืออีกครึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นโทษที่เกิดจากการไม่โยงหลักนี้ไปหาหลักของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

กฎไตรลักษณ์ ที่มีหลักของการเปลี่ยนแปลงอยู่จะต้องโยงไปหาหลักอิทัปปัจจยตา หรือปฏิจจสมุปบาท สองกฎนี้สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ปฏิจจสมุปบาทคือกฎแห่งความเป็นเหตุปัจจัย สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏรูปร่างออกมาเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่เที่ยงเป็นต้นนั้น เพราะว่ามันเป็นไปตามหลักเหตุปัจจัย คือเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา ซึ่งมีสาระว่า เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนั้นจึงเกิด เมื่อสิ่งนั้นดับไป สิ่งนี้ก็ดับไป อันนี้เป็นหลักที่สำคัญมาก

ฉะนั้นไตรลักษณ์จะต้องโยงไปหาหลักปฏิจจสมุปบาท ถ้าเราเห็นหลักปฏิจจสมุปบาทก็ถึงตัวหลักที่แท้จริง ไตรลักษณ์นั้นเป็นเพียงลักษณะเท่านั้น เป็นอาการปรากฏ ตัวกฎที่แท้จริง คือปฏิจจสมุปบาท คือกฎของความเป็นเหตุปัจจัย เราจะต้องจับเหตุปัจจัยให้ได้ แล้วตัวนี้แหละจะเป็นตัวนำไปสู่การที่จะปฏิบัติได้ถูกต้อง

เพียงแต่เห็นว่าเห็นสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป แล้วปลงว่ามันเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา วางใจสบาย อันนั้นก็เพียงพอเท่าขั้นหนึ่ง แต่จะต้องรู้ต่อไปอีกว่า ที่มันเป็นอย่างนี้ก็เพราะมันเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ตอนนี้ซึ่งเป็นตอนสำคัญ ซึ่งจะโยงต่อไปสู่ภาคปฏิบัติ คือ สืบสาวหาเหตุปัจจัย รู้เหตุปัจจัยของความเสื่อมและความเจริญแล้ว ก็มาถึงภาคปฏิบัติ คือการที่จะต้องทำตามเหตุปัจจัย แก้ไขที่เหตุปัจจัย และสร้างเสริมเหตุปัจจัย หมายความว่าแก้ไขเหตุปัจจัยที่จะทำให้เสื่อม และสร้างเสริมเหตุปัจจัยที่จะทำให้เจริญออกมา อันนี้คือภาคปฏิบัติ และนี่แหละคือหลักความไม่ประมาท

เพราะฉะนั้นความไม่ประมาทจึงเกิดจากความที่เข้าใจรู้เท่าทัน ความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงโยงอยู่ด้วยกันกับความ เป็นไปตามเหตุปัจจัย แล้วก็อาศัยกาลเวลา กาลเวลาก็เกิดขึ้น จากความเปลี่ยนแปลงนี้เอง ดูเหมือนว่ากาลเวลานั้นรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้อยู่

ทุกขณะแห่งเวลา คือโอกาสก้าวหน้าของชีวิต

เมื่อกาลเวลานี้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง กาลเวลาที่ผ่านไป เป็นไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นเมื่อเรามองเห็น ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เราก็ต้องเห็นความสำคัญ ของกาลเวลาด้วย กาลเวลาที่ผ่านไปแต่ละขณะจึงสำคัญมาก พระพุทธเจ้าถึงกับตรัสว่า

ขโณ โว มา อุปัจจคา

เวลาแต่ละขณะอย่าให้ล่วงไปเปล่า

คำว่า “อย่าให้ล่วงไปเปล่า” นี้สำคัญมาก คำเต็มของท่านว่า ขณะอย่าได้ล่วงท่านไปเสีย หมายความว่า จะต้องหมั่นถามตัวเองว่าขณะแต่ละขณะนี้ เราได้ใช้ประโยชน์มันหรือเปล่า มันผ่านไปอย่างมีค่าไหม หรือผ่านไปอย่างไรประโยชน์ ว่างเปล่า

การเห็นความสำคัญของกาลเวลานี้ จะเห็นได้ในคำพิจารณาตัวเองของพระ พระพุทธเจ้าทรงสอนพระให้พิจารณาเป็นประจำ ท่านเรียกว่าหลักอภินนทปัจจเวกขณะ ๑๐ ประการ ตามหลักนี้ พระจะต้องพิจารณาตนเองอยู่เนื่อง ๆ เป็นประจำสม่ำเสมอ ๑๐ ข้อ

ในบรรดา ๑๐ ข้อนั้น มีอยู่ข้อหนึ่งบอกว่า

กถมญฺจตสฺส เม รตฺตินทิวา วิติปตฺนฺติ

บอกว่า บรรพชิต คือพระภิกษุพึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

นี่เป็นตัวเตือนที่สำคัญมาก พอพิจารณาขึ้นมาอย่างนี้ สติก็มาทันทีเลยว่าเวลาล่วงไป วันคืนล่วงไป บัดนี้เราทำอะไรอยู่ พอพูดแค่นี้ ก็ได้สติ พิจารณาตัวเองว่า เรากำลังทำอะไรอยู่ หรือเปล่า หรือปล่อยเวลาให้เลื่อนลอยไป และถ้าทำ เราทำสิ่งที่ผิดหรือเปล่า ถ้าทำสิ่งที่ผิด ที่ไม่ดี ก็จะได้ยังหยุด ถ้าหากว่า ปล่อยเวลาล่วงไป ไม่ได้ทำอะไรก็จะได้เร่งทำ

หลักนี้ฆราวาสก็คงใช้ได้เช่นเดียวกัน ถ้าพิจารณาทุกวัน ชีวิตจะเจริญงอกงามพัฒนาแน่นอน เพราะเมื่อพิจารณาว่าวันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ทำให้มีการสำรวจตรวจสอบ

ปัจจุบันของตนเองทันที ว่าเราทำอะไรอยู่

คำเตือนสติอีกข้อหนึ่งที่น่าจะมาด้วยกัน ก็คือ พุทธภาษิตว่า

อโมฆํ ทิวสํ กยิรา อปเปเน พหุเกเน วา

แปลว่า เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า จะมากหรือน้อย

ก็ต้องให้ได้อะไรบ้าง

นี่คือการรู้จักใช้เวลา ถ้าได้แค่นี้แต่ละวันแล้ว กว่าจะถึงปี
งบบุคคลชีวิตนี้จะต้องได้กำไร ถ้าทำอย่างนี้ทุกวัน

เป็นอันว่าคราวนี้ขอเสนอแค่สองข้อ คือ

ข้อที่หนึ่ง เตือนสติของตนเองว่า “พึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า
วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่”

ข้อที่สอง บอกตัวเองต่อไปว่า เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่าน
ไปเปล่า จะมากหรือน้อยก็ต้องให้ได้อะไรบ้าง

เอาละ ได้แค่นี้ก็พอแล้ว ถ้าพิจารณาทุกวัน ชีวิตจะเจริญ
ก้าวหน้า กำไรจะตามมา ถ้าเอามากซอกว่านั้นก็ยากขึ้นไป
หน่อย คือถึงขั้นที่ว่า

ชโณ โว มา อุปัจจคา

เวลาแต่ละขณะอย่าให้ล่วงผ่านไปเสีย

ข้อนี้หมายความว่า แม้แต่เวลาแต่ละขณะ ๆ ก็อย่าปล่อย
ผ่าน ต้องจับเวลาแต่ละขณะไว้ให้ได้ประโยชน์

ถ้าทำอย่างที่ว่ามานี้เรียกว่าใช้เวลาเป็น ในการดำเนินชีวิต
ของคนเราเนี่ย การใช้เวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะว่าเวลามัน
กลืนกินชีวิตเรา พระท่านบอกว่า “เวลามันกลืนกินสรรพสัตว์
พร้อมกันไปกับกินตัวมันเอง” ซึ่งแปลจากคำบาลีว่า

กาโล ฆสตี ภูตานิ สหตฺเตเนว อตฺตนา

ที่ว่ากาลเวลากลืนกินตัวมันเองนั้น เป็นการพูดแบบ
ภาพพจน์นะ ที่จริงเวลามันไม่ได้กินอะไร แต่พูดเป็นภาพพจน์ว่า
มันกิน

กาลเวลาผ่านไป มันก็กลืนกินสรรพสัตว์ไปด้วย เมื่อ
มันกลืนกินเรา เพื่อให้ได้ประโยชน์คุ้มกัน เราก็กินกินมันบ้าง
นี่แหละคือการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือรู้จักบริโภคเวลา
การใช้เวลาก็คือการบริโภคเวลา เพราะฉะนั้น เมื่อรู้จักใช้เวลา
ก็คือรู้จักบริโภคเวลา

บทที่ ๕

ดำเนินชีวิตดีมีแต่กำไร

จากการใช้เวลาเป็น

ขยายสู่ระบบแห่งการดำเนินชีวิตเป็น

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ในความหมายหนึ่งก็คือ การบริโภค การเสพ หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งต่าง ๆ การใช้เวลา เป็นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งเป็นความหมาย อย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิตเป็น

คนเราที่จะเป็นอยู่อย่างดีนั้นจะต้องดำเนินชีวิตเป็น คือ รู้จักดำเนินชีวิตนั่นเอง ถ้าใครรู้จักดำเนินชีวิต ชีวิตนั้นก็จะเป็นชีวิต ที่ดีงาม เป็นชีวิตที่พัฒนาเจริญก้าวหน้า ประสบประโยชน์สุข แต่ถ้าดำเนินชีวิตไม่เป็น ก็มีแต่ขาดทุนและประสบต่อความทุกข์ และความเลื่อม ฉะนั้นจะต้องรู้จักดำเนินชีวิต หรือดำเนินชีวิตเป็น

ในบรรดากิจกรรมทั้งหลายของการดำเนินชีวิตเป็นนั้น อันหนึ่งก็คือ การใช้เวลาเป็น การดำเนินชีวิตเป็นนี้ เป็นหลักที่สำคัญ ก็เลยจะขอพูดถึงเรื่องการดำเนินชีวิตเป็นเสียด้วย เพื่อให้ เห็นองค์รวม เพราะในยุคนี้เราถนัดเรื่องความคิดเกี่ยวกับองค์รวม

การใช้เวลาเป็นนั่นเป็นนี่เป็นส่วนหนึ่ง หรือเลี้ยวหนึ่งของการดำเนินชีวิตเป็น ถ้าเราจะทำให้ได้ประโยชน์ครบถ้วนจะต้องมองเห็นองค์รวมของการดำเนินชีวิตเป็นนั่น

องค์รวมที่เรียกว่าดำเนินชีวิตเป็นนั่น คืออะไร

การดำเนินชีวิตของคนเราคืออะไร มีคำพูดมาแต่เก่าก่อนว่า ชีวิตคือการต่อสู้ หมายความว่า การที่เราดำรงชีวิตอยู่นี้ เราต้องประสบปัญหา ประสบสิ่งบีบคั้นต่าง ๆ เราจะต้องต่อสู้ดิ้นรน ซึ่งพูดสั้น ๆ เป็นภาษาวិชาการ ก็คือการแก้ปัญหา ที่พูดว่า ชีวิตคือการต่อสู้ ก็เท่ากับพูดว่าชีวิตคือการแก้ปัญหา คนใดที่แก้ปัญหาเก่ง แก้ปัญหาเป็น คนนั้นก็ดำเนินชีวิตได้ดี จะต่อสู้ได้ชนะ

เป็นอันว่าในแง่ที่หนึ่ง ที่พูดว่าชีวิตคือการต่อสู้ เมื่อพูดให้เข้าหลัก ก็คือชีวิตคือการแก้ปัญหา ฉะนั้น เราจะต้องรู้จักแก้ปัญหา หรือแก้ปัญหาเป็น ในแง่นี้การดำเนินชีวิตเป็น ก็คือการแก้ปัญหาเป็น ถ้าคนแก้ปัญหาเป็น ก็ประสบความสำเร็จ

“คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” ยังไม่พอต้องสื่อสารเป็นตัว

ข้อต่อไปก็คือ ความหมายของการดำเนินชีวิตในแง่ที่ ๒ การดำเนินชีวิตของเราในแต่ละวันนี้ประกอบไปด้วยอะไรบ้างที่เราเป็นอยู่ทุกวันนี้ คืออย่างไร

มองในแง่หนึ่ง ชีวิตของเราแต่ละวันนี้ก็คือการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ภาษาพระท่านเรียกว่า การทำกรรม ชีวิตของเรานี้ตลอดเวลา คือการทำกรรม ลองพิจารณาดูว่าใช้หรือเปล่า

กรรมคืออะไร คือการทำ พุด คิด ไม่คิดก็พุด ไม่พุดก็ทำทางกาย ถ้าไม่ทำออกมาทางกาย ก็พุดทางวาจา หรือไม่ก็คิด อยู่ในใจ วันเวลาของเราทั้งหมดนี้ แต่ละวันเป็นเรื่องของการทำ พุด คิด หรือคิด พุด และทำ ใช้หรือเปล่า

เป็นอันว่า การดำเนินชีวิตของเรานี้ ในความหมายอย่างหนึ่ง ก็คือ การทำกรรม ได้แก่การทำ พุด คิด ที่นี้คนเราที่จะดำเนินชีวิตได้ดี อย่างที่เรียกว่าดำเนินชีวิตเป็น ประสบความสำเร็จ ก้าวหน้านั้น ลักษณะหนึ่งก็คือ การต้องทำกรรม ๓ อย่างนี้ ให้เป็น ทำให้ดี ทำให้ถูกต้องแล้ว จึงจะเป็นชีวิตที่ดี

เพราะฉะนั้นการดำเนินชีวิตเป็น จึงหมายถึงการรู้จักทำ รู้จัก พุด รู้จักคิด หรือทำเป็น พุดเป็น คิดเป็น ๓ อย่างนี้แหละ ถ้าใครทำได้ชีวิตจะเจริญอกงาม เมื่อคิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น แล้ว ก็มีชีวิตที่ดีงามสุขสบาย

สมัยปัจจุบันนี้วงการการศึกษาเน้นกันมาก ในเรื่อง การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นไขใหม่ เมื่อเทียบกับที่พุดมาแล้ว ข้างต้นทั้ง ๒ ด้าน ก็เกือบจะตรงกันทีเดียว แต่ยังไม่ครบถ้วน คือ ขาด “พุดเป็น”

การศึกษาที่บอกว่าคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นนั้นไม่พอ เพราะอะไร ยุคนี้เป็นยุคข่าวสารข้อมูล พุดเป็นสำคัญมาก พุดเป็น ถ้าใช้ภาษาวิชาการ ก็คือสื่อสารเป็น ในยุคข่าวสารข้อมูล ถ้าสื่อสารไม่เป็นก็ลำบาก ฉะนั้น การศึกษาที่ดีจะต้องเพิ่มพุดเป็นหรือสื่อสารเป็นเข้าไปด้วย

ตั้งแต่โบราณ ไทยเรานี้ให้ความสำคัญแก่การพุดเป็นมานานแล้วว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ท่านเน้นความสำคัญของการพุดเป็นว่าปากเป็นเอกเลยนะ การศึกษาปัจจุบันบอกว่า คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เดียวนี้เขาเอากันแค่นี้เท่านั้น ลืมอย่างหนึ่งไปไม่ครบกรรม ๓ คือขาดพุดเป็นหรือสื่อสารเป็น

พุดเป็นนี้สำคัญมาก แม้มีความรู้ แต่ถ้าถ่ายทอดไม่ได้ หรือมีความต้องการอะไรแต่พุดให้เขาเข้าใจไม่ได้ ก็เรียกว่าสื่อสารไม่เป็น จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมให้ดีได้ยาก

ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้การสื่อสารก้าวหน้าไปมาก เช่น มีการโฆษณา และชักจูงคนอื่น ทำให้มวลชนเห็นคล้อยไปตาม ก่อผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง การพุดเป็น รวมทั้งการรู้เท่าทันและรู้จักเลือกสรรข่าวสารข้อมูล จึงเป็นเรื่องสำคัญเหลือเกิน

เป็นอันว่า การดำเนินชีวิตเป็นในแง่ที่ ๒ ก็คือ การที่สามารถคิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น

ดูเป็น ฟังเป็น คือจุดเริ่มของการศึกษา

ต่อไปเรามองอีกด้านหนึ่ง ชีวิตคืออะไร ตอนต้นได้บอกว่า ชีวิตคือการต่อสู้ ซึ่งเป็นการมองในแง่การแก้ปัญหา นั่นก็ถูก ต่อเรามองในแง่ของการทำกรรม ๓ อย่างก็ถูกเหมือนกัน แต่มองอีกอย่างหนึ่ง ชีวิตคืออะไร

ชีวิตของเราแต่ละวันนี่มองในแง่หนึ่ง ก็คือ การรับรู้ ประสบการณ์ทางอินทรีย์หรือประสาทสัมผัสต่าง ๆ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเราเนี่ย รับรู้ตลอดวันไซ้ใหม่ ชีวิตของเราในแต่ละวัน ก็คือการได้เห็น ได้ฟัง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้รับสัมผัสและรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ วัน ๆ หนึ่ง เต็มไปด้วยการ รับประสบการณ์ทั้งนั้นเลย ไซ้หรือเปล่า

ฉะนั้นชีวิตของคนมองอีกด้านหนึ่งไม่มีอะไรเลย เป็นการ รับประสบการณ์เท่านั้น คือ ไซ้ตา ไซ้หู ไซ้จมูก ลิ้น กาย ใจ วัน ๆ ชีวิตของเราอยู่กับสิ่งเหล่านี้

มนุษย์ที่ไซ้อินทรีย์เหล่านี้ไม่เป็น เรียกว่าดำเนินชีวิตไม่เป็นการศึกษามองข้ามอันนี้ไป เอาแต่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น แต่ไม่เอาการรับรู้ประสบการณ์เป็นเข้ามาด้วย

การรับรู้ประสบการณ์เป็นนี้สำคัญมาก คือจะต้องใช้ ตาเป็น ไซ้หูเป็น เป็นต้น ไซ้ตาเป็นคือดูเป็น ไซ้หูเป็นคือฟังเป็น อย่างนี้เป็นต้น

ดูเป็น ฟังเป็นนี้สำคัญมาก เพราะการศึกษาเริ่มต้นจาก

การรับรู้ก่อน แล้วจึงจะออกมาถึงทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คือต้องรับรู้ก่อน ถ้ารับรู้ประสบการณ์ไม่เป็นก็จะได้ความรู้ ไม่ได้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์

ทางพระท่านบอกว่า ไม่ให้รับรู้ด้วยความยินดียินร้าย แต่ให้รับรู้ด้วยสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อผลดีแก่ชีวิต คือ

๑. เพื่อจะได้ข้อมูลที่ เป็นความรู้ ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยไม่ถูกล่อลวงให้เขวออกไปโดยความรู้สึกที่เกิดขึ้น

๒. เพื่อให้ข้อมูลนั้นถูกรับรู้เข้ามาอย่างเที่ยงตรง บริสุทธิ์ เป็นธรรม ไม่ผิดพลาด ไม่ลำเอียง

การศึกษาไม่ได้พิจารณาเรื่องการรับรู้ประสบการณ์ จึงมองข้ามเรื่องนี้ไปเสีย และปล่อยปละละเลย เมื่อรับรู้ไม่เป็น พอรับประสบการณ์เข้ามา การรับรู้ก็กลายเป็นการชอบหรือชังเลย ไม่ได้ความรู้ พอเห็นหรือได้ยินปั๊บ ก็มีแต่ความชอบหรือชังเท่านั้น แล้วก็ปรุงแต่งไปตามความชอบหรือชังนั้น มีเพียงความรู้สึกแต่ ไม่ได้ความรู้

ฉะนั้น การที่จะรับรู้เป็นจะต้องใช้ตาเป็น ใช้หูเป็น คือต้องดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้น ซึ่งการศึกษาควรจะเน้น เช่น สังเกตว่า เมื่อเด็กดูโทรทัศน์แล้วจกเลือกดูรายการใหม่ ดูรายการนั้นแล้ว ดูเป็นใหม่ จับเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือได้สิ่งที่เป็นโทษมา เมื่อฟังอะไร ฟังเป็นใหม่ เลือกฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือเปล่า ในรายการเดียวกันนั้น ฟังแล้วจับเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือได้

สิ่งที่เป็นโทษ รู้จักสำเหนียกหรือเปล่า อันนี้เป็นการศึกษา
ขั้นเริ่มต้นที่สุด เพราะว่าการรับรู้ประสบการณ์เป็นสิ่งที่มีมาก่อน
กิจกรรมอย่างอื่นของชีวิต

เป็นอันว่าชีวิตของเราในแง่หนึ่งก็คือการรับรู้ประสบการณ์
ทางอายตนะ หรืออินทรีย์ทั้งหลาย หรือทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ
ฉะนั้นการฝึกฝนพัฒนาคนขั้นแรกก็คือ จะต้องให้รับรู้เป็น เมื่อ
รับรู้เป็น เช่นดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้นแล้ว ก็เท่ากับว่าดำเนินชีวิต
เป็นในขั้นเริ่มแรกที่สำคัญที่สุด

แต่แค่นี้ก็ยังไม่พอ ชีวิตคืออะไร ตอบได้หลายอย่าง ตอบว่า
ชีวิตคือการต่อสู้ก็ได้แ่งหนึ่ง ว่าคือการทำกรรมก็ได้แ่งหนึ่ง ว่าคือ
การรับรู้ประสบการณ์ก็ได้แ่งหนึ่ง ยังไม่จบแค่นั้น

การดำเนินชีวิตเป็น จะไม่สมบูรณ์ ถ้าขาดเสพเป็น และเสวนาเป็น

ชีวิตคืออะไร วันหนึ่ง ๆ เราทำอะไรบ้าง ชีวิตของเราอีก
อย่างหนึ่ง คำตอบที่สำคัญ คือ การเข้าไปเอาประโยชน์จากสิ่ง
ทั้งหลาย

เราเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลาย เราเข้าไปเกี่ยวข้องไปโน่น
ไปนี่ ก็เพื่อไปเอาประโยชน์ให้แก่ชีวิตใช่หรือไม่ คือเราเข้าไป
เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายเพื่อบริโภคมัน ใช้มัน กินมัน เสพมัน
ภาษาพระท่านเรียกว่า เสวะ แปลว่า เสพ คือเอามันมาเป็น
ประโยชน์แก่เรา

ฉะนั้นการดำเนินชีวิตของเราแต่ละวันก็คือ การเข้าไปเอาประโยชน์จากสิ่งทั้งหลาย

แม้แต่การสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ว่าโดยพื้นฐาน ก็คือการเข้าไปเอาประโยชน์จากเขา ดังที่เรียกว่าเสวนา เสวนา คือการคบหา หรือการคบคนนี้ เพื่ออะไร ก็เพื่อเอาประโยชน์ให้แก่ชีวิตของเราใช้หรือเปล่า

การเอาประโยชน์จากปัจจัยสี่ เอาประโยชน์จากอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ อุบโภค บริโภค เราเรียกว่าโภคะ ซึ่งแปลว่า บริโภค หรือกิน คือการเอามาใช้ประโยชน์ให้แก่ตัวเรา ซึ่งรวมไปถึงการเสวนา คือการเสพคน หรือคบหาดนด้วย

จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตของเราคือ การเสพ การบริโภค การใช้สอย และการคบหานี้เป็นเนื้อหาสาระเป็นความหมายสำคัญ หรือเป็นหัวใจอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิตของเรา

คนเราจะเรียกว่าดำเนินชีวิตเป็นก็ต้องบริโภคเป็น กินเป็น ใช้เป็น เสวนาเป็น ถ้าไปเกี่ยวข้องกับคน ก็ต้องเสวนาคือ คบหาเป็น เสวนาแล้วให้ได้ประโยชน์แก่ชีวิตในทางสังคม ถ้าไปเสวนากับวัตถุ ก็คือ ไปบริโภควัตถุ ใช้ประโยชน์จากวัตถุให้ถูกต้อง ตลอดจนรู้จักประหยัด นี่เป็นอีกด้านหนึ่งของชีวิต

ตกลงว่าด้านที่ ๔ ความหมายของชีวิตก็คือ การบริโภค หรือเสพ คือกินใช้ และคบหา ในแง่นี้ก็ให้ความว่าการดำเนินชีวิตเป็น ก็คือการบริโภคเป็น หรือใช้เป็น เสวนาเป็น ซึ่งเป็น

การถือเอาประโยชน์จากสิ่งทั้งหลาย หรือจากสภาพแวดล้อม
ทุกอย่างได้อย่างถูกต้อง นับเป็นความหมายที่ ๔

ถึงตอนนี้ก็วกกลับเข้ามาหาเรื่องทีพุดค้างไว้ คือในบรรดา
การใช้คือบริโภคนิยมหรือเสพ ซึ่งอยู่ในการดำเนินชีวิตด้านที่ ๔ นั้น
ส่วนหนึ่งก็คือ การใช้เวลาเป็น อย่างที่ว่าเมื่อกี้ ในเรื่องนี้ก็ต้อง
รู้จักใช้เวลา ใช้เวลาให้เป็น

ชีวิตของเราเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับอะไร เราก็ใช้ประโยชน์
จากมัน เราเอามันมาใช้ประโยชน์ เราต้องรู้จักใช้ประโยชน์ ให้มัน
เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เข้าไปใช้มันแล้วกลายเป็นโทษแก่
ตัวเอง เพราะไปจับแ่งผิดหรือไปติด ไปมัวเมาเสีย แทนที่จะได้
ประโยชน์กลับได้โทษ นี่ก็เป็นความหมายของการดำเนินชีวิตเป็น

‘เป็น’ คือพอดี ในมัชฌิมาปฏิปทา

ตกลงว่านี่ก็คือองค์รวมของการดำเนินชีวิต ถ้าทำได้หมด
ทั้ง ๔ อย่างนี้แล้ว เรียกว่าดำเนินชีวิตเป็น เป็นชีวิตที่เจริญงอกงาม
อย่างแน่นอน

ด้านที่ ๑	ก็คือ แก้ปัญหาเป็น
ด้านที่ ๒	คิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น
ด้านที่ ๓	รับรู้ประสบการณ์เป็น ดูเป็น ฟังเป็น
ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็น
ด้านที่ ๔	กิน ใช้ บริโภค เสพ คบหาเป็น

ที่พูดมาในตอนนี้นี้ทั้งหมดนี้แหละคือเรื่องทั้งหมด ที่การศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับ ซึ่งแยกเป็น ๔ ด้าน ดังที่บรรยายมาแล้ว

การศึกษาจะต้องให้ครบ คือต้องช่วยให้คนฝึกฝนพัฒนาตน ให้ดำเนินชีวิตเป็น ครบทั้ง ๔ ด้าน ฉะนั้นการที่จะดำเนินชีวิตเป็น ก็ต้องเป็นหลายอย่าง ต้องเป็นทุกอย่าง ไม่ใช่แค่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นเท่านั้น ซึ่งยังไม่พอ เดียวนี้เราเน้นกันมากในเรื่อง “เป็น” นี้ แต่ยังไม่ครบ

ตกลงก็จะต้องพูดว่าดำเนินชีวิตเป็น แต่ที่ว่า “เป็น” นั้น คืออย่างไร “เป็น” ก็คือให้ได้ผล หมายความว่าให้ได้ผลสมตามวัตถุประสงค์ ให้ได้คุณสมบัติที่เป็นจริง ให้พอดีให้เหมาะสมที่จะได้ผลที่ต้องการ การที่จะให้ได้ผลตรงตามต้องการก็ต้องทำให้พอดี เพราะที่ว่าเป็น ก็หมายถึงว่าให้คุณภาพไม่เสีย ไม่ขาด ไม่เกิน ก็คือต้องให้พอดี

ใครคิดในเรื่องนั้น ๆ ได้พอดี ตรงเรื่อง ตรงเป้า ได้เหตุปัจจัย หรือองค์ประกอบในเรื่องนั้นพร้อมบริบูรณ์ จึงจะให้เกิดผลตามที่ต้องการ นี้แหละเรียกว่าพอดี เราจะทำอะไรก็ต้องทำให้พอดี ทำเหตุปัจจัยให้ครบถ้วนพอดี แล้วผลจึงจะเกิดตามที่ต้องการ

ตัวอย่างเช่น เป็นแพทย์ เป็นพยาบาล จะทำการรักษา ดูแลคนไข้ก็ต้องทำทุกอย่างให้พอดี แล้วผลดีที่ต้องการรักษา ทั้งต่อคนไข้ ต่อแพทย์ และพยาบาล และต่อกิจการส่วนรวม จึงจะเกิดขึ้น

ฉะนั้น คำว่า “เป็น” จึงมาตรงกับคำว่า พอดี พอดีก็คือ คำว่า มัชฌิมา มัชฌิมาก็คือสายกลาง ที่เราพบกันอยู่เสมอใน คำว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่แปลว่าทางสายกลาง ตกลงว่านี่ก็คือ ธรรมในพระพุทธศาสนาตนเอง

ที่ว่าดำเนินชีวิต “เป็น” นั้น เราลองมามองดูตามหลักธรรม ดำเนินชีวิตคืออะไร ก็คือ มรรค “เป็น” คืออะไร ก็คือพอดี พอดีก็คือ มัชฌิมา มรรคก็คำเดียวกันกับปฏิปทา ตกลงว่า ดำเนินชีวิตเป็นก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา

มัชฌิมาปฏิปทา ก็คือทางสายกลาง ทางสายกลาง ก็คือ ทางที่พอดี ทางอะไร ก็คือทางดำเนินชีวิต ทางดำเนินชีวิตที่พอดี พอดีที่จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ต้องการที่บรรลุดุจดหมาย

ตกลงว่าไป ๆ มา ๆ เรื่องการดำเนินชีวิตเป็น ก็คือ เรื่องมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง และในมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง คือทางดำเนินชีวิตที่ดั่งาม ถูกต้องพอดีนี้ ส่วนหนึ่งก็คือการใช้เวลาเป็นนี้แหละ

วันนี้เอาตมามาพูดเน้นในเรื่องการใช้เวลา เพราะถ้าเรา ใช้เวลาเป็นในแต่ละขณะแต่ละวันแล้ว เราจะได้กำไร ชีวิต ก็จะเจริญก้าวหน้า เมื่อเราเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดีแล้ว ท่าน บอกว่าพรก็จะเกิดขึ้นเอง

บทที่ ๖

พรที่สัมฤทธิ์แก่ผู้ดำเนินชีวิตที่ดี

พรคืออะไร ทำอย่างไรจะได้พร

วันนี้เรามาพูดกันถึงเรื่องพรปีใหม่ ถ้าพูดตามภาษาพระแท้ ๆ พรเป็นสิ่งที่เราจะต้องสร้างขึ้นเอง

มีพุทธพจน์ตรัสไว้เลยทีเดียวว่า อายุ วรรณะ สุขะ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ แต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นด้วยอาศัยการอ่อนน้อม หรือความปรารถนาเท่านั้นก็หาไม่ ท่านทั้งหลายที่ปรารถนาสิ่งเหล่านี้จะต้องปฏิบัติสิ่งที่เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นเอง

ที่ว่ามาข้างต้นนั้นก็คือ การที่เรากำลังจะทำเหตุปัจจัยให้พรเหล่านี้เกิดขึ้น

พรคืออะไร เราพูดกันบ่อย ๆ ว่า จตุรพิธพรชัย คือพรสี่ประการ ได้แก่ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

อายุคืออะไร คำว่าอายุก็ยุ่งอีกแล้ว ถ้าจะพูดกันเรื่องถ้อยคำก็จะเสียเวลามาก คำว่า พร ก็เป็นปัญหา คำว่าอายุก็เป็นปัญหาต่อไปจะขออธิบายความหมายของคำว่า พร ลักหน้อย

คำว่าพรนั้น ที่จริงในภาษาพระ แปลว่า ผลประโยชน์ หรือสิทธิพิเศษที่ให้ตามคำขอ

ขอยกตัวอย่างเช่น ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสูงสุด ซ้ำตายซื้เป็นได้ บุโรहितคนหนึ่งเป็นผู้ใกล้ชิด พระราชา มีลูกเป็นคนที่พูดไม่ดี ซึ่งต่อไปลูกนั้นจะต้องใกล้ชิด พระราชา และตัวบุโรहितเองก็แก่จะตายอยู่แล้ว จึงคิดว่าต่อไป เมื่อตนสิ้นชีวิตไปแล้ว ถ้าลูกพูดอะไรผิดพลาดไป พระราชาอาจจะสั่งตัดศีรษะ

เมื่อคิดอย่างนี้แล้วท่านบุโรहितก็เลยขอพรจากพระราชาว่า “ลูกของข้าพระองค์นี้เป็นผู้ที่มีวาจาไม่ดี ฉะนั้น ถ้าหากว่าเขาพูดอะไรผิดพลาดไป ขอพระองค์ได้โปรดยกโทษให้ ไม่เอาโทษ”

การขอสิทธิพิเศษอย่างนี้เรียกว่าขอพร และเมื่อพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานให้ โดยตรัสว่า “ตกลง เรายอมให้” อย่างนี้เรียกว่า ให้พร

เป็นอันว่า พรก็หมายถึงสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ หรือสิทธิพิเศษที่ให้ตามที่ขอ เขาขอแล้วให้ก็เรียกว่า ให้พร อย่างเช่น พระนางพุสดีขอพร ๑๐ ประการจากพระอินทร์ ก็หมายความว่า ตัวเองต้องการอะไรก็ขอไป แล้วเขาให้ ก็เรียกว่า ให้พร นี่เป็นความหมายเดิมแท้ของมัน

คราวนี้มีอีกความหมายหนึ่ง คือ พร แปลว่า ประเสริฐ ๑๐ อะไรก็ตามที่เป็นของประเสริฐ เช่น พระรัตนตรัย ก็เป็น วร คือ

เป็นสิ่งที่ประเสริฐ ปัญญาก็เป็น พร คือเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นพรทั้งนั้น พรก็คือสิ่งที่ประเสริฐ พระรัตนตรัยก็เป็นพร ปัญญาก็เป็นพร สติก็เป็นพร สมาธิก็เป็นพร คือเป็นสิ่งที่ประเสริฐดีงาม

ที่ว่ามานี้ เป็นความหมายเดิมของท่าน แต่ในเมืองไทย คำว่า พร เราใช้ในความหมายว่าอย่างไร คนไทยใช้คำว่าพรในความหมายว่า สิ่งที่เราปรารถนา สิ่งที่ดีงามที่อยากจะได้ ฉะนั้น มันก็เพี้ยนไปแล้ว

ในที่นี้ เราจะมาประยุกต์ความหมายเสียใหม่ว่า พร คือ สิ่งที่เราปรารถนา พร้อมทั้งเป็นสิ่งที่ดีงาม ประเสริฐด้วย กล่าวคือ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าล้ำเลิศ

สิ่งที่มีคุณค่าล้ำเลิศ ที่เราปรารถนานั้นก็มีหลายอย่าง แต่ในที่นี้เราจะมองตามถ้อยคำที่คุ้น ๆ กันอยู่แล้ว เช่น อายุ วรรณะ สุขะ พละ เป็นต้น

ถ้าอธิษฐานเป็น จะเอาพร ๔ หรือพร ๕ ก็ได้

ที่นี่จะอธิบายความหมายของคำว่า อายุ วรรณะ สุขะ พละ

อายุ คืออะไร อายุในภาษาไทยมีความหมายที่ค่อนข้างไปในทางลบมากกว่าในทางบวก กล่าวคือในภาษาไทยนั้น ถ้าพูดว่า คนมีอายุมากก็มีความหมายไม่ดี คือแก่จะแยไปแล้ว แต่ถ้าอายุน้อยกลับดี แสดงว่ายังเด็ก ยังหนุ่มยังสาว

ส่วนในภาษาพระนั้น อายุมากยิ่งดี อายุน้อยไม่ดี อายุน้อยก็คือพลังจวนหมดจะแยอยู่แล้ว ในภาษาพระนั้นอายุคืออะไร อายุคือพลังที่หล่อเลี้ยงชีวิต ฉะนั้นท่านจึงให้พรอย่างหนึ่งว่าอายุ

ถ้าอายุเป็นของไม่ดีแล้ว พระจะมาให้พรว่า ให้คุณมีอายุมาก อย่างนี้ก็แย เราก็คงต้องบ่นว่า ทำไมพระจะให้เราแก่เสียละ แต่ที่จริงไม่ใช่อย่างนั้น ที่บอกว่าให้มีอายุ นั้น หมายถึง ให้เรามีพลังหล่อเลี้ยงชีวิตมาก ๆ ใครมีพลังหล่อเลี้ยงชีวิตมาก คนนั้นก็จะมีชีวิตมันคงเข้มแข็ง อยู่ได้ยืนยาว

วรรณะก็คือ ผิวพรรณที่ผ่องใส มีสง่าราศี

สุขะก็คือความสุข ความคล่อง ความปราศจากสิ่งบีบคั้น ตัดขาด คับข้อง

พละก็คือ กำลัง เรียวแรง

นอกจาก ๔ ข้อนี้แล้วท่านยังมีอีกอย่างหนึ่ง ที่เราไม่ค่อยได้ยิน จึงรวมเป็นพร ๕ ประการ คือมี โภคะ เต็มเข้าอีกตัวหนึ่ง

พร ๔ ประการที่เราได้ยินบ่อยคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เรียกว่า จตุรพิธพร แต่พร ๕ ท่านมีเพิ่มอีกอย่างหนึ่งเป็น อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ ได้แก่เต็มโภคะ คือทรัพย์สมบัติเข้ามาอีกอย่างหนึ่ง รวมเป็น ๕ อย่าง ถ้าเรียกเป็นคำพระก็เป็น เบญจพิธพร

ที่นี้ท่านบอกว่า สิ่งเหล่านี้มิใช่จะได้มาด้วยการอ้อนวอน प्रารธนา การที่เราให้พรกันนี้ ก็คือ เรามาแสดงความปรารถนาดี

ต่อกัน เรามาตั้งจิตปรารถนาประโยชน์สุขแก่กัน และด้วยพลังจิตที่ปรารถนาดีนี้ ก็จะเกิดคุณธรรมความดีงามขึ้นมา ในใจของผู้ให้ ซึ่งมีผลต่อจิตใจของเขา

ในเวลาเดียวกัน ทางฝ่ายผู้รับก็พลอยมีจิตใจบันเทิง เอิบอím ชื่นบาน คือ ซาบซึ้งในน้ำใจเมตตา หรือไมตรีของผู้ให้นั่นเอง อันนี้แหละก็เกิดเป็นความสุข และความมีไมตรีจิตตอบแทนขึ้น ในใจของเขา ก็เลยกลายเป็นมีคุณธรรมเกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย

ที่นี่ ถ้าหากว่ามีความเชื่อมั่นจริง ๆ และเกิดกำลังใจแรงกล้า ก็จะมีความเป็นไปที่เกิดขึ้นโดยกลไกทางจิต ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจจิต หรือพลังของจิตนั่นเอง ไม่ใช่ใครมาดลบันดาลให้หรอก ถ้าเราทำถูกต้อง เราปฏิบัติถูกต้องแล้ว ผลดีก็เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย

แต่สำหรับผู้คนที่ไม่ศึกษาเล่าเรียน ก็นี่กว่าเป็นอำนาจภายนอกบันดาล ส่วนคนที่ได้ศึกษาแล้วก็จะรู้ว่าที่จริงเป็นกลไกของจิตนั่นเอง ถ้าเราเชื่อมั่นจริง ๆ แล้ว มันก็มีกำลังใจพลังอำนาจมาก ฉะนั้นเราจึงควรปฏิบัติให้ถูกต้องต่อสิ่งเหล่านี้

ถ้าท่านต้องการได้พรเหล่านี้ ก็ต้องทำจิตใจให้ถูกต้อง โดยเฉพาะจะต้องมีความเชื่อมั่น ทำจิตใจให้สงบผ่อนคลายพร้อมทั้งมีความมั่นใจ มีกำลังใจเข้มแข็ง ที่จะทำสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับที่ทางพระเรียกว่า อธิษฐานจิต

การอธิษฐานจิตนั้นแปลว่า การตั้งจิตให้แน่วแน่มั่นคง หรือการตั้งใจเด็ดเดี่ยว แต่ในภาษาไทย อธิษฐาน มีความหมาย

เพี้ยนไป กลายเป็นว่า อ่อนนอนปรารถนา

ในภาษาพระ *อธิษฐาน* แปลว่า ตั้งมั่น ทำให้เด็ดเดี่ยว คือ ตั้งจิตเด็ดเดี่ยว

ใครที่จะทำอะไรอย่างเอาจริงเอาจังมุ่งมั่นที่จะให้สำเร็จ มักจะต้องอธิษฐานจิต คือตั้งใจเด็ดเดี่ยวแต่เริ่มต้น ว่าเราต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จให้จงได้ ให้ถึงจุดหมายอย่างแน่นอน

การอธิษฐานจิต คือการ start เครื่อง ซึ่งทำให้มีพลังที่จะทำต่อไปอย่างจริงจัง เมื่อเริ่มต้นดีก็อย่างที่พูดกันว่าสำเร็จไปครึ่งหนึ่งแล้ว อะไรทำนองนี้ การเริ่มต้นที่ดีก็คือ การตั้งใจให้แน่วแน่มั่นคงเข้มแข็ง

ตกลงว่า เราต้องการพรเหล่านี้ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ หรือจะเติมโภคะเข้ามาอีกอย่างหนึ่งก็ได้ ในการให้พรกันนั้น องค์ประกอบที่สำคัญ ก็คือ

๑. มีจิตปรารถนาดีต่อกัน

๒. ผู้ให้ตั้งจิตที่ประกอบด้วยเมตตาหรือไมตรี ตั้งจิตปรารถนาดีด้วยใจจริง ส่วนทางฝ่ายผู้รับ ก็ตั้งใจให้ซาบซึ้ง ในความปรารถนาดีของผู้ให้ พร้อมทั้งทำใจให้น้อมรับพรนั้น

เคล็ดลับของการมีอายุยืน

แต่เท่านี้ท่านบอกว่ายังไม่พอ ที่จริงนั้นความหมายในทางธรรม มีลึกซึ้งกว่านั้น

ตามความหมายในทางธรรม อายุคืออะไร อายุนี้ท่านอธิบายสำหรับพระก่อน อาตมภาพว่าใช้สำหรับฆราวาสได้ด้วย อายุ คือ อิทธิบาท ๔

ขออธิบายสั้น ๆ อิทธิบาท ๔ เป็นตัวอายุ ถ้าใครทำตาม ก็จะมีอายุได้จริง ๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าพระองค์ปรารถนาจะอยู่ตลอดกับ ก็อยู่ได้ โดยเจริญอิทธิบาท ๔ นี้

คำว่ากับในที่นี้ หมายถึง อายุกับ คือกำหนดอายุของมนุษย์ หมายถึงอายุ ๑๐๐ ปี พระพุทธเจ้าอยู่แค่ ๘๐ ปี แต่พระองค์บอกว่า ถ้าพระองค์ต้องการจะอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ก็อยู่ได้ โดยเจริญอิทธิบาท

แม้คนอื่นก็เหมือนกัน ถ้าต้องการให้อายุยืนถึงกับก็ให้เจริญอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นตัวอายุ ซึ่งทำให้ชีวิตยืนอยู่ได้ เป็นพลังหล่อเลี้ยงชีวิต ให้ยืนยาว

อิทธิบาทมี ๔ ประการคืออะไรบ้าง

อาตมาขอพูดถึงชีวิตของคนในสภาพแวดล้อมปัจจุบันก่อน คนไม่น้อย พอเกษียณแล้ว ทั้ง ๆ ที่ก่อนเกษียณก็แข็งแรงดี สุขภาพดี ปราดเปรี้ยว กระฉับกระเฉง แต่พอเกษียณไปไม่ช้าเลยก็เฉา แล้วไป ๆ ไม่ช้าก็อายุหมด คือสิ้นชีวิต ให้เราลองสังเกตดู นี่เป็นเพราะอะไร

อีกคนหนึ่งเป็นคนขี้โรค น่าจะยาฆ่าอายุสั้น แต่กลับอยู่ได้
ทนนาน เจ็บ ๆ หาย ๆ ไม่ตายสักที อะไรที่เป็นกลไกสำคัญ
ในเรื่องนี้ สิ่งหนึ่งก็คือ อิทธิบาท ๔ นี้แหละ

อิทธิบาทเริ่มด้วย จันทะ คือมีสิ่งดีงามที่ใจใฝ่รักต้องการ
จะทำ ถ้าใครอยากอายุยืน ต้องมีจิตใจผูกอยู่กับการกระทำอะไร
สักอย่างที่ดีงาม ใจคอยบอกตัวเองอยู่ว่า ฉันต้องการทำสิ่งนี้ให้ได้
หรือมีสิ่งดีที่ต้องการจะทำ แล้วใจรักที่จะทำ ตั้งขึ้นมาก่อนอย่างนี้
เรียกว่า จันทะ แล้วทำสิ่งนั้นจนไม่มีช่องว่าง ไม่เปิดช่องให้แก่
ความหวังความกังวลเลย ถ้าทำได้อย่างนี้ยิ่งดี

คนที่เขาอยู่อยู่กับงาน และงานนั้นเขาพอใจรัก เขาเห็นว่า
ดีงามมีคุณค่า และทำงานกระทั่งไม่หวังกังวลอะไร ในใจไม่มีช่อง
ในเรื่องเหล่านั้น จันทะนี้เป็นตัวแรก เป็นเคล็ดลับที่ทำให้อายุยืน

แม้แต่คนป่วยก็ให้ใช้หลักนี้ คือให้ตั้งอะไรไว้สักอย่าง ที่เป็น
สิ่งดีงามซึ่งใจอยากจะทำ ใจรักจะทำ นี่คือ จันทะ ต้องตั้งจันทะ
นี้ไว้ในใจอย่างหนึ่ง

โดยเฉพาะผู้สูงอายุ หรือผู้ที่เกษียณแล้วที่อยู่ไม่ได้ยาวนาน
ก็เพราะมีความเหี่ยวเฉา มีความรู้สึกกว้างเปล่าไร้ค่า ไม่มีอะไร
ชีวิตเหงาหงอย

เพราะฉะนั้น พอเกษียณแล้วต้องตั้งใจไว้สักอย่างที่จะทำ
หรือให้ชีวิตต่อยุ่กับสิ่งที่งดงามที่ตนเห็นคุณค่าเป็นประโยชน์ แล้วใจ
มุ่งไปทำสิ่งนั้น ตอนนีชีวิตก็จะมีพลังขึ้นมาทันที พลังนี้คือตัวอายุ

ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเกิดจากฉันทะ และตอนนี้ฉันทะก็เกิดขึ้นมาแล้ว

พอฉันทะเกิด ต่อก็ไปถึงวิริยะ คือความมีกำลังใจเข้มแข็ง แก่ล้าวกล้าใจสู้ กล้าเผชิญความยากลำบากและอุปสรรค เห็นว่า สิ่งนั้น ๆ ทำหาย พยายามจะทำ เพียรพยายามที่จะเอาชนะ ทำให้สำเร็จให้ได้ มีความกล้าหาญที่จะทำ

ต่อไป คือข้อจิตตะ หมายถึงการอุทิศตัวอุทิศใจให้กับ สิ่งนั้น ใจมุ่งจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น

สุดท้ายก็มาถึงวิมังสา คือคอยใช้ความคิดพิจารณาเกี่ยวกับ เรื่องนั้นอยู่ตลอดเวลา หมั่นทบทวนตรวจสอบและทดลองค้นคว้า หาวิธีการต่าง ๆ ให้รู้ว่า ทำอย่างนั้นอย่างนี้แล้วเป็นอย่างไร มีอะไร ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข และจะปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร วุ่นอยู่กับ เรื่องที่ทำนั้น และใจก็สนุกกับสิ่งที่ทำให้มีความร่าเริงเบิกบานแจ่มใส ตกกลางว่าเวลาผ่านไป ก็อยู่ได้เรื่อย

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าอิทธิบาท ๔ นี้เป็นตัวยุทธาน บอกว่า ผู้ที่ปรารถนาอายุ ไม่พึงพอใจอยู่กับการอ้อนวอนปรารถนา ให้มีอายุ ซึ่งไม่ทำให้สำเร็จได้แท้จริง แต่ต้องทำตามข้อปฏิบัติที่จะ ให้มีอายุนั้นสำเร็จ และข้อปฏิบัตินั้น ก็คือ อิทธิบาท ๔ นี้คือ เคล็ดลับ พระพุทธเจ้าสอนไว้ให้แล้ว และคิดว่าไม่ผิด ถ้าใคร ต้องการอายุยืน ก็ตั้งฉันทะขึ้นมาเลย

ถ้าคนไข้ท้อแท้ ก็ต้องให้เขาหาสิ่งที่ดีสักอย่างที่จะทำ แล้ว ตั้งใจ ให้ใจไปอยู่กับสิ่งนั้น ตั้งเป็นเป้าไว้

ได้อะไรจึงจะคุ้มค่ากับเวลาที่ผ่านไป

พรข้อต่อไป วรรณะ คืออะไร สำหรับพระท่านว่าคือศีล การที่พระมีความประพฤติดีงาม มีความสำรวม มีปฏิภาณ บริสุทธิผุดผ่อง นั่นคือความงามหรือวรรณะของพระองค์นั้น

สำหรับคนทั่วไปก็เหมือนกัน ความสุจริต ความมีชีวิตที่ดีงาม ความเป็นผู้บริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิต ความบริสุทธิ์ สุจริตนี้เป็นความงามของบุคคลนั้น ๆ

ต่อไป พรที่ ๓ คือ ความสุข ความสุขนี้มี ๒ แบบ ได้แก่ ความสุขที่มีอยู่กับตัว กับความสุขที่หวังข้างหน้า

บุรุษคนหนึ่งไปมักจะมีความสุขที่หวังข้างหน้าเป็นส่วนมากไม่ค่อยมีความสุขที่อยู่กับตัวในปัจจุบัน ทางพระท่านต้องการให้เรามีความสุขอยู่กับตัวเป็นปัจจุบันในขณะนี้เลย ทำอย่างไรเราจะมีความสุขอยู่กับตัวในบัดนี้

คนที่เจริญจิตตภาวนาได้มาน เป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้ที่มีความสุขในปัจจุบันทันที สำหรับคนเราทั่วไปถึงแม้ว่าจะไม่สามารถทำจิตใจได้ถึงขนาดนั้น แต่เราก็สามารถทำใจของเราในแต่ละวัน ให้มีความสุขได้ตลอดเวลา หรือให้มากที่สุดเท่าที่จะมีสติช่วยได้ คือมีความสุขด้วยการทำจิตใจให้เบิกบาน ร่าเริงผ่องใส ให้ยิ้มได้

ที่นี่ เพื่อให้เป็นประโยชน์ที่จะปฏิบัติได้ในเวลาแต่ละวัน ขอให้นึกถึงคติตามพุทธภาษิตที่อาตมายกมาให้ฟังข้างต้นแล้วว่า “เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อย ต้องให้ได้

อะไรบ้าง” สิ่งหนึ่งที่ควรจะได้เป็นอย่างน้อยก็คือ การได้ทางจิตใจ ซึ่งตรงกับที่กำลังพูดกันอยู่นี้ ได้แก่ การได้ความร่าเริง ความ อิ่มใจ และความเบิกบานผ่องใส

วันหนึ่ง ๆ ควรพิจารณาว่า วันนี้เรายิ้มได้บ้างหรือเปล่า ตลอด วันนี้เรามียิ้มได้บ้างไหม ถ้าพิจารณาตลอดวันแล้วยังไม่ได้ยิ้ม ต้อง รีบไปยิ้มเสีย หากคนมารับยิ้มให้ได้สักครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะ นอนหลับสิ้นวันไป ถ้าใจยังไม่เบิกบาน ปราโมทย์ ไม่ปลื้มปีติ สักครั้งต้องทำให้ได้

พระพุทธองค์ตรัสว่าใจประกอบด้วยเมตตา แม้ชั่วขณะ ลัดนิ้วหรือดีดนิ้วเปาะเดียว ก็เป็นบุญกุศลใหญ่หลวงแล้ว ฉะนั้น เวลาในแต่ละวันนี้ อย่าปล่อยให้ไปกับความเครียด ความทุกข์ ความเศร้า ความหงอยเหงา ความเบื่อหน่าย หรือความแสร้งร้อน กระวนกระวาย แต่ต้องให้ได้ความสุข ความชื่นบาน ความโปร่ง โล่งเบาสบาย หรือสภาพจิตที่ดีอย่างใดอย่างหนึ่งบ้าง อย่างน้อย พิจารณาตรวจสอบตัวเองก่อนที่จะผ่านวันนั้นไปเสีย อย่าไปคิด แต่จะได้ทางกาย หรือทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ทางจิตใจต้อง พิจารณาว่าเราได้บ้างไหม

คนเราทั่ว ๆ ไป เมื่อฟังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อยต้องให้ได้อะไรบ้าง” ก็มักจะ นึกถึงการได้เงินได้ทองหรือได้สิ่งของต่าง ๆ ว่าวันนี้เราได้เงินบ้าง หรือไม่ ได้มากหรือน้อยเท่านี้เท่านี้ หรือได้ผลประโยชน์ต่าง ๆ

ที่ดีขึ้นมาน้อยก็นึกถึงการได้งานว่าทำงานไปได้เท่านั้นเท่านั้น งานก้าวหน้าสำเร็จลุล่วงไปได้แค่ไหน ตลอดจนนึกถึงการได้ทำความดีงามหรือบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม ซึ่งทั้งหมดนี้ ก็รวมอยู่ในการตรวจสอบตามพุทธพจน์นี้ด้วย

แต่สิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด ซึ่งคนทั้งหลายมักมองข้ามไป ก็คือการได้ทางจิตใจ อย่างที่ว่ามาแล้ว ซึ่งอย่างน้อยก็ควรให้ได้สภาพจิตที่ดีงามมีความสุข ที่ท่านเรียกว่า

ปราโมทย์ คือความร่าเริงเบิกบาน

ปีติ คือความอิ่มใจ ปลื้มเปรม พูใจ

ปัสสัทธิ คือความผ่อนคลายไร้เครียด

สุข คือความคล่องใจ โปร่งเบาสบายใจ

สมาธิ คือความมีใจสงบ มั่นคงอยู่กับสิ่งที่คิดที่ทำ

ความสุขที่แท้จริงในใจ เอามาพิจารณา วันหนึ่งเราจะได้บ้าง ไม่มากก็น้อย อันนี้คือความสุขที่อยู่ในใจให้ได้ปีติ ปราโมทย์ ความอิ่มใจ เบิกบานใจ ผ่องใส สงบใจบ้าง

คนเราที่หาเงินหาทอง ผลประโยชน์ หรือลาภผลต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อให้ได้ความสุข แต่บางที่มุ่งแต่หาสิ่งเหล่านั้น หาไป ๆ มีแต่ความทุกข์ ความเร่าร้อน กัดกรั้มกังวลใจ หาความสุขแทบไม่ได้เลย แล้วก็มีมึนงงถึงความสุขทางจิตใจที่ตนควรจะได้ด้วย

คนที่หาเงินหาทองได้มาก แต่ไม่ได้ความสุขในจิตใจเลย อย่างนี้ ต้องเรียกว่า เป็นคนเสียหลัก ดำเนินชีวิตผิด เงินทองและ

ลาภผลที่หามาได้ มีความหมายน้อย ไม่ให้สาระอะไรแก่ชีวิต

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะได้อะไร เท่าไรก็ตาม ก็อย่าลืมหันให้ได้
สภาพจิตใจที่ดั่งงามอย่างที่กำลังมานี้

ทรัพย์แท้คือทรัพย์ภายใน พลังแท้คือความเป็นไท

พรอีกข้อหนึ่ง que เพิ่มเข้ามาทำให้พร ๔ เป็น พร ๕ ก็คือ
โภคะ ซึ่งแทรกเข้ามาตรงนี้เป็นข้อที่ ๔ ในพร ๕ ประการ

โภคะ คือ ทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัติเรามีไว้ทำไม ก็เพื่อ
ใช้สอย แต่ทางพระท่านบอกว่า โภคะ หรือทรัพย์สมบัติ ทางจิตใจ
ได้แก่ คุณธรรมคือ พรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
นี้แหละ เป็นทรัพย์สมบัติที่อยู่กับตัว ที่ใช้ไม่รู้จักหมด

เมตตา มีเมตตรีจิตมิตรภาพกับคนทั่วไป เจอใครทักทาย
ยิ้มแย้มแจ่มใส รักใคร่ปรารถนาดีต่อทุก ๆ คน

กรุณา เห็นใครตกทุกข์ได้ยากช่วยเหลือเขาไป

มุทิตา เห็นใครดี ประสบผลสำเร็จ มีความเจริญก้าวหน้า
ก็โมทนา ส่งเสริมไป

อุเบกขา มีเรื่องมีราวทะเลาะเบาะแว้งกัน เราวางใจเป็น
ธรรม ให้ความเป็นธรรม วางใจเป็นกลาง ใช้ปัญญาฝึกให้คนรู้จัก
รับผิดชอบ

เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นี้เป็นทรัพย์ที่เราสร้างไว้กับตัว
เป็นโภคะที่มองไม่เห็น ใช้ไม่รู้จักหมด บางทีของบางอย่างซื้อด้วย

เงินไม่ได้ แต่ใช้เมตตา ก็สำเร็จได้มาเองเลย บางทีเขาก็ขนเอามาให้ ไม่ต้องขอไม่ต้องบอก บริการเต็มที่ และใช้ได้กับสิ่งที่ทรัพย์สิ้นเงินทองซื้อไม่ได้ด้วย จึงเป็นทรัพย์สมบัติที่มีลักษณะพิเศษคือ

๑. ใช้ไม่หมด

๒. ซื้อสิ่งที่ซื้อด้วยเงินไม่ได้

ฉะนั้นโมคคะคือพรหมวิหาร นี่จึงเป็นสิ่งที่ควรจะสร้างขึ้นมาก ถ้าเราทำได้ ก็เป็นโมคคะอันประเสริฐ

ต่อไปพรข้อสุดท้ายคือ พละ ได้แก่ กำลัง ตามความหมายนี้ เราจะนึกถึงว่ากำลังกายก็ตาม กำลังใจก็ตาม ท่านบอกว่าใช้ทั้งนั้น

ท่านมีหมวดธรรมให้มากมาย พละ ๕ ที่พูดถึงกันอยู่เสมอ ในวงการของนักปฏิบัติธรรมคือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ก็เป็นกำลังทางจิตใจ แต่เราไม่มีเวลาพูดมากพอ เพราะฉะนั้น เรามาเอากำลังขั้นสุดยอดกันเลย กำลังขั้นสุดยอดนี้ก็คือ อิศรภาพ

ทำไมพระพุทธเจ้าว่าอย่างนั้น อิศรภาพเป็นกำลังได้อย่างไร ขอให้พิจารณาดู คนจะมีกำลังเท่าไรก็ตาม ร่างกายจะเข้มแข็งเท่าไรก็ตาม แต่ถ้าร่างกายนั้นถูกมัดเสีย จะเป็นอย่างไร ตอบได้เลยว่า ไม่มีความหมาย กำลังมากมายไม่มีความหมายทำอะไรไม่ได้ ในทางตรงข้ามคนมีกำลังน้อยก็ตาม มากก็ตาม ถ้าร่างกายเป็นอิสระ ไม่ถูกมัด เขามีกำลังเท่าใดก็ใช้ได้เต็มที่เท่านั้น

ใช้หรือเปล่า จะนั้นความเป็นอิสระจึงเป็นกำลังที่สำคัญที่สุด

ที่พูดมานั้นเป็นเรื่องของอิสรภาพ หรือความเป็นอิสระทางกาย แต่ยังมีอีกด้านหนึ่ง คืออิสรภาพ หรือความเป็นอิสระทางจิตใจ ซึ่งสำคัญยิ่งกว่าอิสรภาพทางกาย

ความเป็นอิสระของจิตใจ มีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

๑. ไม่ถูกอะไรครอบงำ หรือคอยบังคับชักจูงให้ถดถอยหรือใช้กำลังหันเหไปในทางอื่น

๒. ไม่ถูกลังใต้อุปถัมภ์ มีกำลังเท่าไรก็ใช้ได้เต็มที่

ขอขยายความเพียงนิดหน่อย

๑. จิตใจนั้นไม่ถูกกิเลสครอบงำ หรือไม่อยู่ใต้อำนาจบังคับของกิเลส จะพูดว่าไม่เป็นทาสของกิเลสก็ได้

กิเลสที่จะมาครอบงำใจนั้น มีมากมาย พุดง่าย ๆ ก็อย่าง โลภะ โทสะ โมหะ หรือความโลภ โกรธ หลง จะทำอะไรก็ตาม ถ้ามีแต่คำหนึ่งถึงลาภสักการะหรือถูกความโกรธแค้น ความพยายาบท ความน้อยใจเข้าครอบงำ ก็เสียกำลัง ทำอะไรไม่ได้เต็มที่ อย่างง่าย ๆ ถูกความกลัวคุกคามขัง ถูกความเกียจคร้าน หลงเหินห่างไว้ข้าง ก็สูญเสียกำลัง ทำอะไรไม่ได้เต็มที่ เพราะฉะนั้น ความเป็นอิสระในการที่จิตใจไม่ถูกกิเลสครอบงำ จึงเป็นกำลังที่เข้มแข็งอย่างยิ่ง

๒. จิตใจมีกำลังเท่าใดใช้ได้เต็มที่ เพราะไม่มีอะไรผูกมัดไว้ การจะทำอะไรต่าง ๆ ไม่ว่าจะทำความดีก็ตาม จะทำการงานก็ตาม

ถ้าไม่มีห่วงกังวลอะไรเข้ามาผูกมัดใจ เราก็ทำได้เต็มที่

แต่ทั้ง ๆ ที่เรามีกำลังกายเข้มแข็ง ถ้าใจเราถูกผูกมัดเสีย เช่น มีห่วงมีกังวล มีอะไรต่าง ๆ หน่วงเหนี่ยวหรือผูกมัดใจอยู่ ก็ทำไม่ได้ ไม่สามารถจะทำสิ่งนั้นได้เต็มที่ ในทางตรงข้าม ถ้าไม่ถูกผูกมัด เป็นอิสระแล้ว ก็จะทำสิ่งนั้นได้เต็มที่ ฉะนั้นความเป็นอิสระจึงสำคัญมาก

ความเป็นอิสระนี้มีหลายชั้น ในทางพระมีศัพท์เรียกสั้น ๆ ว่า วิมุตติ แปลว่า ความหลุดพ้น หรือจะแปลว่าการปลดปล่อยก็ได้ คือปลดปล่อยจิตใจให้พ้นเป็นอิสระไปจากกิเลสที่ครอบงำ และสิ่งที่ผูกมัดหน่วงเหนี่ยวทั้งหลาย ตลอดจนพ้นจากอวิชชา คือ ความไม่รู้

อิสรภาพหรือวิมุตติที่มีหลายชั้นนั้นพูดมาเท่านี้ก็มากแล้ว ควรจะพอก่อน

ความสุขที่สั่งให้ได้จริง คืออย่างไร

ฉะนั้น อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ ก็ดีความออกมาเป็นธรรมอย่างที่ว่ามานี้

อายุ พลังสืบต่อชีวิต คืออิทธิบาท ๔

วรรณะ ความงาม คือศีล

สุขะ ความสุข คือสภาพจิตใจที่ติงาม ตั้งแต่ปราโมทย์ จนถึงฌาน ๔

โภคะ ทรัพย์สมบัติ คือ พรหมวิหาร ๔

พละ กำลัง คือความเป็นอิสระ ที่ทางพระเรียกว่าวิมุตติ
นี่คือพรปีใหม่ ถ้าว่าทำได้ เราก็ทำให้แก่ตัวเอง ถึงพระ
ไม่ได้บอก โยมก็ทำได้เอง

ฉะนั้น วันนี้เอาตมามาพูดเรื่องพรปีใหม่ ที่จริงก็ไม่ต้อง
มาอวยพร เพราะหวังว่าทุกท่านคงทำได้ด้วยตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าพรจะเป็นอย่างนั้นก็จริง แต่เราก็
สามารถให้กันได้ ด้วยการที่ตั้งใจปรารถนาดีต่อกัน มิมีเมตริจิต
มิตรภาพ

นอกจากนั้น การที่ผู้หนึ่งตั้งใจให้พรขึ้นมา ก็เป็นจุดเริ่ม
กระตุ้นใจให้ฝ่ายผู้รับทำการอธิษฐานจิตที่จะทำสิ่งดีงามต่าง ๆ ให้
เกิดขึ้น อันเป็นพลังเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างที่ได้
อธิบายมาแล้ว

ในโอกาสขึ้นปีใหม่นี้ เรานิยมส่งความสุข ก่อนที่เราจะ
ส่งความสุขให้ผู้อื่น เราเองต้องมีความสุขเสียก่อน ปัญหาว่าเรามี
ความสุขที่จะส่งให้หรือเปล่า ใจเรามีความสุขไหม บางทีเราก็ส่งกัน
เป็นธรรมเนียมเท่านั้น ถ้าส่งความสุขกันเพียงตามธรรมเนียม
เราก็ไม่มีความสุขจะส่ง เพราะฉะนั้น คนที่รับก็เลยไม่ได้ความสุข
เพราะคนส่งไม่มีความสุขที่จะให้ เราจึงจะต้องทำใจของเราให้มี
ความสุขเสียก่อน

การตั้งใจปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีเมตตาและเมตริธรรม

ก็ทำใจให้เป็นสุข ถ้าทำได้อย่างนี้เราก็จะมีความสุขที่จะให้แก่ผู้อื่น

ยิ่งกว่านั้น ถ้าทำได้จริงตามความหมายทางธรรมที่ได้อธิบายมาแล้ว ก็จะเป็นพรปีใหม่แท้ที่แท้จริง ซึ่งมีผลต่อชีวิตและสังคมอย่าง เป็นเนื้อหาสาระแน่นอน และไม่ใช่เป็นเพียงพรปีใหม่ สำหรับเวลาที่ผ่านปีเก่าไปนี่เท่านั้น แต่จะเป็นพรตลอดกาลทีเดียว คือเป็นพรทั้งตลอดปี และตลอดไป

ฉะนั้น โอกาสนี้ อาตมาก็ขอตั้งใจด้วยเมตตาและไม่ตรีธรรม ปรารถนาดีต่อทุกท่าน

ในโอกาสปีใหม่อันนิยมถือกันในโลกว่าเป็นมงคลนี้ ก็ขอตั้งจิตประกอบด้วยเมตตาและไม่ตรีธรรมนั้น อังอิงอนุภาพ คุณพระรัตนตรัย อวยชัยให้พร

รัตนตุดยานุภาเวณ รัตนตุดยเตชสา ด้วยอนุภาพ คุณพระรัตนตรัย พร้อมทั้งบุญกุศลมีศรัทธาและไม่ตรีจิตของท่านทั้งหลายที่มีอยู่ในใจอันประกอบด้วยเจตนาที่ดีเป็นบุญกุศลนั้น จงเป็นปัจจัยอภิบาลรักษาให้ทุกท่าน เจริญด้วยพรทั้ง ๕ ประการ จงได้เจริญก้าวหน้า พรั่งพร้อมด้วยกำลังใจ กำลังกาย กำลังปัญญา ที่จะดำเนินชีวิต ประกอบกิจการงานให้เจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ มีความร่มเย็นเป็นสุขในพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วกันทุกท่าน ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดกาลนาน เทอญ